

Aydınlık Külliyyatı
Numero: 9

Komünist Beyannamesi

Karl Marks ve Fridrih Engels

Nakli
Doktor Şefik Hüsnü

Çevrimyazı ve Sözlükçe: Şeyda OĞUZ

Aydınlık
Şehzade Başı – Evkaf Matbaası
1923 – 1339
Fiyatı 10 kuruştur.

Birkaç Söz

Bugün lisanımıza nakletmek fırsatına nail olduğumuz, bu tarihî beyanname, bundan tamam yetmiş beş sene evvel, meşhur Alman dâhisi ve beynelmilel işçi inkılâbı nazariyecisi Karl Marks ve şeriki Fredrik Engels tarafından kaleme alınmıştır. O zamanlar İştirakîyûn İttihadı namı altında, gizli olarak icra-i faaliyet eden, Beynelmilel İşçi Cemiyeti, 1847 Teşrinisanisinde Londra'da akdettiği kongresinde, inkılâbçı nokta-i nazarını, ilmî bir şekilde teşrih eden böyle bir vesikanın, neşredilmek üzere, yazılmasını karar altına almış; ve bu vazifeyi Marks ve Engels'e tahmîl etmişti. Birkaç ay sonra, 1848 Şubat inkılâbından evvel, bu şaheser yazılmış, Londra'ya gönderilmişti. İlk defa Alman lisanında tab edilmiş. Aynı senenin Haziran'ında Fransızca'ya tercüme olunmuş. İngilizcesi 1850'de, Rusçası 1860'da intişar etmiş. Ve zamanımıza gelinceye kadar bu lisanlarda müteaddid tablaları çıktığı gibi, tekmil dünya lisanlarına da nakl olunmuştur. Ermenice, Yahudice ve Çincesi çıkmış olan bu edebî ve ilmî abide, şimdiye kadar, maatteessüf Türk lisanına tercüme edilememiştir.

Anadolu işçi ve köylüsünün kuvvetine istinad eden mücahidlerin tahakkuk ettirmeye muvaffak oldukları halkçı inkılâbının velûd semerelerinden biri de, bu elîm boşluğu doldurmamız imkânını hazırlamış olmasıdır. Memleketimizde yekdiğerini takib eden şahsî idareler, her hususta olduğu gibi, fikir sahasında da, diğer milletlerden geri kalmamıza sebep olmuşlardı.

Fıkr-i beşer tekâmülünün mühim bir merhalesini kaydeden bu kıymettar eserin, ancak bugün – yazıldığından yetmiş beş sene sonra – lisanımıza nakl ve Türk münevverlerine ve işçi sınıfına arz edilebilmesi, bugüne kadar içinde yaşadığımız şeraitin fecaatini gösteren belîğ bir misaldir. Milletın kendi kuvvetiyle hâkimiyet ve saltanatı ele alması bu tahammülfersa vaziyete nihayet verdiğiinden, bundan sonra ilmî ve iktisadî inkişaf vadisinde, diğer milletlerle bir safta yürüyeceğimizden ümid varız. Elimizden geldiği kadar açık bir lisan ile ve daima esas metine sadık kalmaya çalışarak, İştirakîyûn Beyannamesini Türkçe'ye tercüme etmekle bu ümniyenin husulüne naçizane bir hizmette bulunduğumuz kanaatindeyiz.

Yazıldığı zamanın hadisatını ve fırka münazaalarını aks eden pek mahdud noktaları istisna edilecek olursa, üzerine yığılan seneler bu beyannameyi ne eskitmiş ne de ihtiyarlatmıştır. İhtiva ettiği esasat, ana hatlarında bugün için de kabil-i tatbiktir. Sermayedar cemiyetinin tezatlarını ve onlardan mütemadiyen tahaddüs eden içtimaî mesaili ve proletarya hareketlerini bu kitabın nuru ile aydınlatmak el'ân kabil olmaktadır. İştirakîyûn Beyannamesi inkılâb rehberlerinin elinde bir anahtar vazifesi görmektedir. Türk işçilerinin, onu, alelâde bir eser gibi okumayıp, her cümlesi üzerinde derin derin düşünmeleri; ve bir dua kitabı gibi daima ceplerinde taşımaları ve sınıflı hareketlerini oradaki hakaike göre tanzim etmeleri temenni olunur.

Doktor
Şefik Hüsnü

Metin

1- Bir hayalet, komünizm hayaleti bütün Avrupa'yı dolaşmaktadır. İhtiyar Avrupa'nın bütün iktidar makamları, papa ve çar, Meternih ve Gizo, Fransız radikalleri, Almanya polisleri, bu hayaleti kuşatıp sıkıştırmak için bir mukaddes Ehl-i Salîb tertibiyle ittihad ettiler.

İktidardaki muhasımları tarafından komünist diye itham edilmemiş; komünizm ithamını muhtel-i namus bir alâmet gibi, aynı zamanda daha terakkiperver muhalif ricaline ve muhasımları olan mürteci partilere karşı tevcîh etmemiş bir muhalefet partisi zikredilsin.

Bundan bir muzaaf ders çıkarmak lâzımdır.

Evvelâ şu, ki bugünden, komünizm bütün Avrupa devletleri tarafından bir kuvvet olarak kabul ediliyor.

Saniyen nokta-i nazarlarını, gayelerini, temayüllerini açıktan açığa bütün dünyanın gözü önünde şerh etmek; komünizm hayaletinin çocukça masalına mukabil, partinin resmî beyannamesini koymak zamanı komünistler için tamamen hulûl etmiştir. Muhtelif milletlere mensup komünistler Londra'da bil-içtima, âfideki beyannameyi kaleme aldılar ve bu beyanname İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan ve Flaman ve Danimarka lisanlarında intişar ediyor.

1 *Burjuva ve Proletarya*

2 – Bugüne kadar bütün insan cemiyetlerinin tarihi, sınıfların kavgaları tarihidir.

Serbest insan ve esir, havâs ve avâm, asîl ve memlûk, usta ve çırak, bir kelime ile ezenler ve ezilenler, nihayet bulmaz bir münazaada birbirine karşı göğüs gererek bazen el altından, bazen açıktan açığa fasılasız bir mücadeleyi devam ettirdiler. Bu mücadele her seferinde bütün cemiyetin inkılâbî bir tarzda karma karışık olmasıyla veya karşı karşıya gelen iki sınıfın mahvı ile neticelenirdi.

Tarihin zamanımıza takaddüm eden devirlerinde, hemen her yerde cemiyetin, müteferrik sınıfların muhtelit bir teşkilâtını arz ettiğini görürüz. Ve her yerde mütenevvi içtimaî merâtibin teşrifatını buluruz. Böylece, eski Roma'da ayan, şövalyeler, avam, esirler; kurun-i vustada derebeyler, etba, ustalar, çıraklar, köleler; fazla olarak da bu sınıfların her birinde ayrı bir takım teşrifat vardı.

3 – Hâzır cemiyet – derebeylik cemiyetinin devrilmesinden doğan burjuva cemiyeti – sınıf zıddiyetlerini ilga etmedi. O ancak evvelkilerin yerine yeni sınıflar, yeni zulüm ihtimalleri, yeni mücadele şekilleri ikame etti.

Mamafih, devrimiz, burjuvazya devri, hiç değilse bir vasıf-ı mümeyyize maliktir. O, sınıf zıddiyetlerini basitleştirdi. Gittikçe, bütün

cemiyet, iki muhasım cepheye, doğrudan doğruya muhalif iki sınıfa, burjuvazya ile proletaryaya ayrılıyor.

Kurun-i vusta köleleri, ilk nahiyelerin burjuvalarını doğurdular. Bu nahije burjuvazyasından, asrî burjuvazyanın ilk tohumları inkişaf ettiler.

Amerikanın keşfi, Afrika'nın etrafında dairen madar seyr ü sefer, yükselen burjuvazyaya yeni bir zemin temin ettiler. Şarkî Hindistan ve Çin pazarı, Amerikanın müstemleke haline kalbi, müstemlekelerle ticarî mübadelât, mübadele vesaitinin ve umumiyet üzere emtianın tenevvüü; buharlı seyr-i sefâini ve sanayii, o zamana kadar görülmemiş bir terakkiye mazhar kıldılar. Ve aynı zamanda yıkılan derebeylik cemiyetinin kalbgâhında mevcut inkılâbçı unsurun büyümesini tesri ettiler.

4 – Bundan beri, yeni pazarlar açıldığı nisbette artan ihtiyaçlara, derebeylik veya lonca şeklindeki sınaî işletme, artık el vermiyordu. İmalâthane onun yerine geçti. Ustalar, mutavassıt sınaî sınıf tarafından bir kenara atıldılar. Ve muhtelif esnaf cemiyetleri arasında vuku bulan taksim-i amâl yerine, atölye içindeki taksim-i amâl kaim oldu.

Lâkin pazarların tevessüü, ihtiyaçların artması tevakkufsuz devam etti. Kifayet etmemek sırası nihayet imalâthaneye geldi. Sınaî istihsali de, su buharı ve makinecilik inkılâb ettirdi. İmalathane, yerini asrî büyük sanayie bıraktı. Sanayiî küçük burjuvazyası, yerini, sanayi milyonerlerine, hakikî sanayi orduları reislerine, asrî burjuvalara terk etti.

Amerikanın keşfi dünya pazarını mümkün kılmıştı: Büyük sanayi, onu tahakkuk ettirdi. Dünya pazarı; ticaret, seyr-i sefâin ve kara yolları için azîm bir inkişaf sebebi teşkil etti; öyle bir inkişaf ki onun da aks-i tesîriyle sanayi büyüyordu ve sanayiî, ticaretin, seyr-i sefâinin, demir yollarının her yeni ittiası, burjuvazyanın ileriye bir yeni hatvesini kaydediyordu. O, bu suretle sermayelerini daha ziyade artırıyor, derebeyliğin bakayası ve mirası olan diğer içtimaî sınıfların heyet-i mecmuasını daha gerilere tard ediyordu.

5 – Böylece, asrî burjuvazya; uzun bir inkişafın, istihsal ve münakalât usûlünde bütün bir silsile-i inkılâbâtın mahsulü olarak arz-ı vücud etmektedir.

Yükselmesinin her bir müteakib kademesinde burjuvazya, aynı cesamette bir siyasi terakki vücuda getirmiştir. Derebeylik ashâb-ı tımarının tahakkümü altında ezilen bir sınıf; nahiyelerde, sahib-i iktidar ve müstakil bir cemiyet; burada müstakil beledî cumhuriyet! Ötede, kraliyetin vergilere ve angaryaya tabi üçüncü kuvveti; sonra imalâthane devri gelince aristokrat hükümdarlıkta olduğu kadar mutlak hükümdarlıkta da - asaletle muvazene husule getiren bir dara; ne şekilde olurlarsa olsunlar, tekmil hükümdarlıkların temel taşı ve başlıca esası iken ... burjuvazya, büyük sanayiî ve cihanşümûl pazarın tesisinden beri, hakk-ı feth olarak asrî temsilî devlette tekmil hâkimiyet-i siyasiyeyi elde etti. Asrî hükümet iktidarı, bütün burjuva sınıfının müşterek umurunu tanzim ve idare eden bir vekâlet heyetinden başka bir şey değildir.

6 – Burjuvazyanın tarihî rolü, her şeyden evvel inkılâbçıyâne bir rol idi. Burjuvazya iktidara vaz-ı yed ettiği her yerde, içtimaî maişetin bütün patriyarkal, pederâne ve şairâne derebeylik şartlarını tahrib etti. Her adamı, doğuş icabı mafevkinde bulunan insanlara rabt eden derebeyliğin karışık ve mütenevvi bağlarını merhametsizce kopardı. Hissiyat ile hiçbir alâkası olmayan çırpıplak menfaatten ve bervech-i peşin tediyezin zarurî icabâtından gayri bir rabitanın insanlar arasında devam etmesini arzu etmedi.

Dindarâne heyecanların, asilâne hamlelerin, burjuva hassasiyetinin, kudsî ra'şelerini, hesabî hodbinliğin soğuk mevceleri içinde boğdu. Şahs-ı beşerin haysiyetini, mübadele kıymeti şeklinde nakde tahvil etti. Ve o kadar hararet ve heyecanlarla takip edilmiş ve o kadar pahalıya mal olmuş, bütün hürriyetler yerine, yalnız olarak, insafsız ve ruhsuz muamelât-ı ticariye hürriyetini ikame etti. Hülâsa din ve siyasetin aldaticı kostümü altında tebdil-i kıyafet etmiş istismar yerine, açıktan açığa, hayâsızca, doğrudan doğruya dürüştâne bir tarzda yapılan istismarı ikame etti.

Burjuvazya, o zamana kadar dindarâne bir tevehhüsle, hürmet ve takdir edilen beşerî faaliyetlerin cümlesini, zahiri yıldızlarından tecrid etti. Tabibi, hukukşinası, rahibi, şairi, âlimi kendi tabiiyetinde ücret işçileri haline getirdi.

Burjuvazya, izdivacın medar-ı iftiharî olan, heyecan ve hassasiyet

nikabını yırttı ve artık izdivaç rabitası bir para işinden başka bir şey olmuyordu.

Burjuvazya, kurun-ı vustada irticain hayran olduğu vahşiyâne kuvvetle intişarın, nasıl pek mantikî bir tarzda en menfur bir tembelliğe müncer olduğunu, açıktan açığa isbat etti. Kendisinden evvel kimsenin gösteremediği bir tarzda, insan faaliyetinin nelere kadir olduğunu gösterdi. Mısır ehraimlerinden, Roma köprülerinden ve Gotik katedrallerinden daha pek başka, muhayyir-ül-ukûl şeyler vücuda getirdi; Ehl-i Salıblere ve fütuhatlara hiç benzemeyen mücadeleler yaptı.

7 – İstihsal aletlerinin – yani istihsal şeraitinin – yani içtimaî şeraitin heyet-i mecmuasının, bilâ-fasıla tahavvül ve inkılâbı sayesinde burjuvazya ancak idame-i mevcudiyet edebilir. Bilâkis eski istihsal usûlünün olduğu gibi idamesi, mazideki sınaî sınıfların cümlesi için, birinci mevcudiyet şartı idi. Burjuva devrinin alâmet-i farikası istihsalin bilâ-fasıla takallübâtı, içtimaî şeraitin durmaksızın sarsılması, ebedî bir asayişsizlik ve tahrikâttır. O zamana kadar, pasları ve yosunları içinde donmuş gibi lâyetegayyer duran içtimaî rabitalar, atîk ve şayan-ı hürmet fikir ve itikad-ı mevkibler ile beraber inkıtaa uğruyor; yeni teşkilâtın rabitaları, salâbet peyda edemeden yıpranıyor. Zadeğânlığın ve istikrarın ruhunu teşkil eden her şey toz ve dumana karışıyor. Mukaddes olan her şey hüremetsizliğe mâruz oluyor. Nihayetünnihaye, beşeriyetin mevcudiyetini ve beşerî münasebetleri, insanların hayale kapılmayan apaçık bir gözle tetkik etmeleri icab ediyor.

8 – Mahsulâtına gittikçe daha geniş pazarlar bulup açmak ihtiyacı, burjuvazyaı bütün küre-i arz sathı üzerinde, telaş içinde koşuşup didinmeye teşvik eder. Her yere burnunu sokması, her yerde yerleşmesi, mübadelâtının şebekelerini her tarafa girmesi icab eder.

Cihan pazarını istismar etmesi dolayısıyla, burjuvazya, tekmiil memleketlerin istihsaline ve istihlâkına kozmopolit bir şekil verdi. Mürtecileri pek ziyade mükedder ederek, sanayii millî temelinden mahrum etti. Eski millî sanatlar mahv edildi. Ve tahriblerine her gün devam olunuyor.

Bunlar yerlerini yeni sanayie terk ediyorlar. Bu yeni sanayiî kabulü, bütün medenî milletler için bir hayat memmat meselesidir. Bu sanayi sadece yerli mevadd-ı ibtidaiyeyi işlemekle iktifa etmiyor. Fakat en uzak havaliden getirilmiş mevadd-ı ibtidaiyeyi de kullanıyor. Ve yalnız yerlinin istihlâkâtı için imal etmiyor. Fakat bütün cihan için çalışıyor. Mahallî sanayiî tatmin ettiği eski ihtiyaçlar, yerlerini; teskin ve tatmini en uzak memleket ve iklimler mahsulâtının istimaline vabeste olan, yeni ihtiyaçlara bıraktılar. Mahallî ve millî mevcudiyetlerin asude ve sofîyâne sulh ve sükûnuna melce teşkil eden eski hudud maniaları; milletler arasında sıkı ve muhtelit bir tesanüd tevlid eden mübadelâtın namütenahi ihtilâtâtı muvacehesinde yıkıldılar. Bu hususta maddî istihsal, manevî istihsal hepsi birdir. Her milletin husule getirdiği fikrî âsar, cümlesinin müşterek malı oluyor. Mahdud görüşlü, hususî eserlerin modası geçti: millî ve mahallî edebiyatların tenevvüünden bir cihan edebiyatı doğmaktadır.

9 – İstihsal aletlerinin heyet-i mecmuasını, harikanüma bir süratle

mükemmelleştirmek ve nakliyatı gayr-i kabil-i mukayese bir derecede kolaylaştırmak suretleriyle, burjuvazya, en barbar ibtidaî akvama varıncaya kadar, medeniyeti teşmil etmiştir. Mahsulâtının ehveniyeti, bütün Sedd-i Çinleri deviren; ecnebiye karşı besledikleri kinde en sebatkâr olan vahşileri bile, teslim olmaya mecbur eden bir ağır topçu kuvveti mahiyetindedir. Burjuvazya, yeryüzünde yaşayan bütün akvamı, mahvolmak tehdidi karşısında, kendisine mahsus istihsal usûlünü kabule; ve medeniyet tabir olunan şeyi memleketlerine ithale – yani bizzat kendilerini de burjuvalaşmaya icbar eder. Bir kelime ile kendi tasvirine müşabih bir dünya vücuda getirir.

10 – Burjuvazya, şehri, köyün hâkimi vaziyetine getirdi. Muazzam şehirler halk etti. Şehirlerin ahalisini, köylerinkine nazaran namütenahi bir derecede ziyadeleştirdi. Ve ahalinin mühim bir kısmını köy hayatının kalın kafalılığından kurtardı. Nasıl köyü şehrin taht-ı hâkimiyetine vaz etmişse, vahşi veya, yarı vahşi memleketleri de medeni memleketlerin tabiiyetine geçirdi: köylü halkı burjuva milletlerin, şarkı garbın taht-ı tabiiyetine koydu.

11 – Burjuvazya gittikçe istihsalin, emlâkin ve ahalinin dağınlığının önüne geçmektedir. Ahaliyi teksîf, istihsal vesaitini temerküz, emlâki küçük adette ellerde teraküm ettirdi. Bunun zarurî neticesi siyasi merkeziyet oldu. Her biri hususî menfaatlere, kanunlara, hükümetlere, gümrüklere mâlik sadece müttehid müstakil vilâyetler, yekdiğere mezc edilip bir arada yoğuruldu. Aynı hükümete, aynı

kavanine, müşterek bir sınıf menfaatine ve müşterek bir gümrük hududuna malik bir tek millet haline kalb edildi.

12 – Burjuvazya bir asırı bile doldurmayan sınıflı hâkimiyeti esnasında, daha evvelki ensalin müctemian yapabildiklerini gerilerde bırakan daha çok kalabalık ve daha pek muazzam müstahsil kuvvetler halk etti. Tabii kuvvetlerin râm edilişi, makineler; kimyanın sanayi ve ziraata tatbiki; buharlı vapurlar, şimendiferler, elektrikli telgraflar; boylu boyunca kıtaların kabil-i zer bir hale getirilişi; nehirlerin seyrüsefere sâlih kılınması; zeminden fişkırarak halk kitleleri; içtimaî sayın sinesinde bu kadar muazzam müstahsil kuvvetler uyduğunu vaktiyle hangi nesil şüphe ve tahayyül etmeye cesaret etmişti?

13 – Şu halde derebeylik cemiyetinden, burjuvazyanın teşekkülünü mümkün kılan istihsal ve nakil vesaitinin doğduğunu gördük. Ve inkişaflarının bir raddesinde, bu istihsal usûlleri ve nakl vasıtaları; derebeylik cemiyetinin istihsal ve mübadele şeraitiyle, imalât ve ziraatın derebeylik teşkilâtıyla, bir kelime ile mülkiyetin derebeylik şekliyle gayr-ı kabil-i tevfiq bir hale gelmişti. Bütün bu usûl, istihsale müzaheret edecek yerde onu işkâl eden zincirler haline gelmişti. Bu zincirleri kırmak icab ediyordu; ve onlar nihayet kırıldı.

Bu usûl-ü idarenin harabeleri üzerinde, serbest rekabet ve ondan mantıken inşab eden içtimaî ve siyasi teşkilât, burjuvazya sınıfının siyasi ve iktisadî hâkimiyet-i mutlakası teessüs etti.

14 – Bugün buna müşabih bir hareket ve bir tahavvül muvacehesindeyiz.

İstihsal ve istihlâkın burjuva şeraiti; mülkiyetin burjuva usûlü, kudretli istihsal ve mübadele vasıtalarının harikalarını fişkırarak, hal-i hazır burjuva cemiyeti.. davet ve teccüm ettirdiği, taht-ez-zemin kuvvetleri, itaat altına almaktan âciz bir sihirbazdır. Onar onar bir kaç defa devreden senelerden beri, sanayi ve ticaretin tarihi, asrî müstahsil kuvvetlerin, asrî istihsal usûlüne karşı isyanının tarihinden başka bir şey değildir. Hal, bu ki kendisine karşı isyan edilen mülkiyet usûlü, burjuvazyanın bizzat mevcudiyeti ve hâkimiyeti ile tev'emdir. Zaman zaman tekerrür eden, her defasında daha tehditkâr bir surette bütün burjuva cemiyetinin mevcudiyetini mevzu-u bahs ettiren ticarî buhranları zikretmek kifayet eder. Her ticarî buhran, her defasında vücuda getirilmiş olan mahsulâtın mühim bir kısmının tahrib edilmesini intac eylemekle kalmaz; aynı zamanda mukaddema temin edilmiş müstahsil kuvvetlerin de mühim bir kısmının yok olmasını mucib olur. Her buhran ecdadımızın mânasız bulacağı bir içtimaî salgının zuhûrudur. Bu bir fart-ı istihsal salgınıdır. Birdenbire, cemiyet, kendini âni bir barbarlık haline irca edilmiş bulur. Sanki bir kahtlık, umumî bir tahrib harbi, onun vesait-i maişetini bağteten kesiverir. Sanayi ve ticaret yok olmuşa benzer. Bu neden? Zira bu cemiyetin medeniyeti çok geliyor. Vesait-i istihsaliyesi lüzumundan fazladır. Sanayi, ticaret ifrat dereceyi bulmuştur. Bu andan bil-itibar emri altında olan müstahsil kuvvetler, artık burjuvazya mülkiyetinin vaziyetini takviye etmez olur. Bilakis büyümelerinde bu mülkiyetin dar nisbetlerini harikulâde bir derecede tecavüz etmişlerdir. O zaman bu mülkiyet

onlara engel olur; ve bu engeli ıskat etmekle, bütün burjuva cemiyetine de adem-i intizam ve tezebzüb iras ederler.

Onun mevcudiyetine varıncaya kadar tehdid ederler. Burjuva mevcudiyetinin şeraiti, istihsaline hizmet ettiği tekml servetleri, kendisine mal etmek imkânını azaltır. Bu buhranlardan kurtulmak için burjuvazyanın kullandığı usûller hangileridir? Bir taraftan cebren birçok müstahsil kuvvetlerin imhası; diğer taraftan da yeni pazarların fethi ve eski pazarların daha derinden istismarıdır. Bu tarz-ı hareket neye yarar? Aşıkâr görünüyor, ki daha çok sanayii alâkadar eden daha müthiş buhranlar ihzarına ve bu buhranların önüne geçmek vesaitini daha ziyade tenkis etmeye yarar.

15 – Bu suretle burjuvazyanın derebeyliği yere sermek için kullandığı silahlar, şimdi kendi aleyhine dönüyor. Hepsi bu kadar değil! Burjuvazya yalnız kendisine ölüm getiren silahları imal etmedi. Bu silahları istimal edecek adamları da, asri ameleleri, proleterleri de kendisi doğurmuş olacaktır.

Burjuvazya, yani sermaye büyüdükçe, proletarya da – iş buldukları müddetçe vesait-i taayyüşe malik olan ve sayıları sermayeyi tezyid ettiği müddetçe iş bulan asri ameleler sınıfı da, aynı derecede büyür. Bu ameleler kendilerini perakende olarak satmak ıztırındadırlar. Diğer herhangi ticarî eşya gibi bir maldırlar; ve bundan naşi, rekabetin bütün tahavvülâtından, piyasanın bütün neticelerinden mütevellid aksi tesire mâruzdurlar.

Makineciliğin inkişafı ve iş bölümü neticesi her türlü istiklâlden mahrum olan iş, işçi için bütün cazibesini kayıp etmiştir.

O, makinenin âdi bir zeyli olur. Ve kendisinden en basit ve en yeknesak, en kolay öğrenilebilen iş talep olunur. Bugün bir amele tutmak için yapılacak masraf yaşamaya ve neslin idamesine lüzumlu olan şeylerin bedelinden ziyade değildir. Hâlbuki bir malın – şu halde “iş”in de – fiyatı onu istihsal için icab eden masarife muadildir. İş çetinleştikçe ücret tenakus eder. Dahası var: makinecilik ve iş bölümü inkişaf ettikçe aynı nisbette iş saatlerinin tezyidi, muayyen bir zaman zarfında talep edilen işin artırılması ve makinelerin hareketi tesri olunması, ilh... suretleriyle sarf edilen iş yekûnu o nisbette çoğalır.

16 – Asri sanayi, patriyarkal usta başının küçük imalâthanesini, sınaî sermayedarın büyük fabrikasına tahvil etti. Orada hesapsız ameleler birbiri üzerine istif edilmiş; askerî bir tarzda teşkilât altına alınmıştır. Bunlar sanayiin alelâde askerleri, neferleridir. Ve onlara nezaret etmek için bütün bir zabıt ve küçük zabıt teşrifatı mevcuttur. Burjuvazya sınıfına, burjuvazya hükümetine köle olmaları yetmez. Her gün her saat makineye, müfettişe ve bilhassa burjuva fabrikacıya da uşaklık ederler. Açıktan açığa yegâne hedef olarak maddî menfaati ilân ettiği nisbette, bu istibdad pek fazla miskinçe, kindar ve müzicidir.

17 – El işi ne kadar daha az maharet ve daha az maddî kuvvet istilzam eder, yani asri sanayi ne kadar çok inkişaf ederse, kadın ve çocuk işi o kadar çok erkek işi yerini alır. Cins

ve yaş farklarının artık amele sınıfı için bir ehemmiyet-i içtimaîyesi kalmaz. Artık yalnız yaş ve cinse göre muhtelif masrafları dai olan iş âletleri vardır.

18 – Amelenin fabrikacı tarafından soyulması, iş ücreti kendisine nakden tediye edilmekle, biter bitmez; derakab burjuvazyanın diğer kısımları, mülk sahibi, perakendeci tüccar, rehin mukabili borç verenler, ilh... her taraftan onun üzerine saldırırlar.

Eski zamanın mutavassıt sınıflarının, küçük sanatkârların, tüccarlar ve irad sahiplerinin, esnaf ve köylülerin küçük sermayeleri, büyük sanayi işletmesine kifayet etmez ve büyük sermayedarların rekabetine dayanamadıklarından mağlup düşerler. Yahut da maharetleri yeni istihsal usûlleri ile kıymetsiz bırakılarak tedricen proletarya vaziyetine sukut ederler. Böylece proletarya ahalinin bütün sınıflarına mensub âzalarla çoğalır.

19 – Proletaryanın geçirdiği inkılâb safahatı müteaddiddir. Lâkin doğar doğmaz burjuvazyaya karşı mücadele etmek mecburiyetindedir.

Mebadide bu mücadele amelelerin kendilerini doğrudan doğruya, ferden istismar eden, burjuvaya karşı bir mücadelesidir; buna başlayanlar evvel emirde münferid işçiler; bilâhare bütün sanayi şûbesinin bir merkez etrafında tecemmu etmiş ameleleridir. Bunlar, hücumlarını yalnız mevcut burjuva istihsal şeraitine tevcih etmezler, istihsal âletlerine karşı bile alınırlar. Ecnebi ve rakib emtiayı tahrib ederler. Makineleri parçalarlar. Uzinleri yangına verirler. Kurun-i vustanın mahv olmuş amelesinin şeraitini ihya etmeye çabalarlar.

20 – Bu safhada işçiler memleketin her tarafına dağılmış ve rekabetle parçalanmış bir kalabalık teşkil ederler. Amelenin kitlevî tesanüdü, husûl bulursa, bu henüz onların bizzat tecemmuundan tahaddüs etmez. Ancak, artık onlara baş vurmaya mecbur kalan ve bütün proletaryayı kendi siyasi gayelerine vusûl için harekete getirmeye henüz kâdir bulunan burjuvazyanın idaresi altında toplanmalarının neticesidir. Binnetice, tekâmülün bu raddesinde, ameleler hakikî düşmanlarına karşı mücadele etmezler, lâkin düşmanlarının düşmanlarına, mutlak hükümdarlığın son bakıyelerine karşı, ashab-ı emlâke, sanayi müntesibi olmayan burjuvalara, küçük burjuvalara karşı hücum ederler. Böylece bütün tarihî hareketin idaresi, burjuvazyanın elinde temerküz eder. O zaman elde edilen her muzafferiyet, bu burjuvazyanın bir muzafferiyetidir.

21 – Lâkin sanayi inkişafı, proletaryayı, yalnız adetçe tezyid etmez. Onu daha kesîf kitleler halinde tecemmu ettirir; kuvveti büyür ve proletarya kuvvetini his etmekle daha ziyade kuvvetlenir. Mihanikî alât, işin nevine göre olan farkları izale ve hemen her yerde ücreti, müsavî bir alçak seviyeye irca ettikçe, muhtelif proletarya zümreleri arasındaki menfaat ve tarz-ı maişet farkları da ortadan kalkar. Fakat burjuvaların aralarında cari olan ve ticarî buhranları intac eden rekabet dolayısıyla bu amele ücreti günden güne, daha sık olarak temevvücata mâruz kalır.

Makineciliğin, bilâinkıta inkişafı ve tekâmülü kesb-i sürat ettikçe, amelenin tekâmül şeraiti gittikçe daha ziyade mevzu-i bahs olur ve gittikçe münferid amele ile münferid burjuva arasındaki çarpışmalar, iki sınıf beynindeki çarpışmaların evsafını daha ziyade ihraz eyler. Mebdede ameleler,

burjuvalara karşı, toplantılar yapmaya başlarlar. İttihadlarının hedefi, ücretlerinin müdafaasıdır. Sonra muhtemel isyanlar için mühimmat biriktirmek maksadıyla devamlı cemiyetler tesisine kadar giderler. Bazı yerlerde, mücadele isyana münkalib olur.

22 – Bazen ameleler bir galebe temin ederler. Fakat bu geçicidir. Bu hücumların hakikî kârı, doğrudan doğruya muvaffakiyetin verdiği menfaat değildir. Bu kâr amele arasında gittikçe intişar eden birlikten ibarettir. Bu birlik, büyük sanayiın vücuda getirdiği ve muhtelif mahallerin amelesine, müteakabil münasebetlere girişmek imkânını veren müteaddid nakil vasıtaları sayesinde, suhulet peyda etmiştir. Her taraftaki aynı neviden müteaddid mahallî mücadelelerin mütemerkiz istikametli bir tek millî mücadeleye, bir sınıf mücadelesine tahavvülü için yalnız irtibata ihtiyaç vardır. Lâkin her sınıf mücadelesi bir siyasi mücadeledir. Kurun-i vusta da ancak dahilî memleket yollarıyla işleyen burjuvaların, tahakkuk ettirmek için asırlarca zaman sarf ettikleri birliği, şimendiferler sayesinde asri proleterler pek az sene zarfında tahakkuk ettirdiler.

23 – Mamafih, bir proletarya sınıfı ve neticeten bir proletarya siyasi partisi halk eden bu teşkilât, her dakika ameleler beynindeki rekabet dolayısıyla yeniden kırılır. Lâkin daima da, daha kuvvetli, daha salâbetli, daha kudretli olarak tekrar kurulur. Burjuvazyanın dâhilî münazaa ve münafereetlerinden bilistifade, proletarya sınıfı, cebren işçilerin menfaatlerinden bazılarını bir kanun şeklinde tanıtmaya muvaffak olurlar. İngiltere'de on saatlik gün kanunu bu nevidendir.

24 – Eski cemiyette tahaddüs eden bütün çarpışmalar, birçok vakayide proletaryanın tekâmülünü teshil ederler. Burjuvazyaya fasılasız bir mücadeleye girişmiştir: Bidayette aristokrasiye karşı, sonra sanayiın terakkisiyle menfaatleri haleldar olan burjuva kısımlarına karşı ve daima da bütün ecnebi memleketler burjuvazyasına karşı ... Bütün bu mücadelelerde o, proletaryaya müracaat, onun yardımını talep ve böylece onu siyasi harekete sevk etmek ıztırarındadır. Böylelikle proletaryaya kendi teşekkülüne hizmet eden vesait-i terbiyevîyeyi ita etmiş olur. Yani burjuvazi, proletaryaya, kendisine karşı çevrilecek silahları vermiş olur.

25 – Bundan maada, gördüğümüz gibi, sanayiın terakkisi, proletaryaya hâkim sınıftan cesîm kısımları, ilâve eder veya hiç değilse onların mevcudiyetini tehdid eder. Sınıflarından sukut etmiş bu burjuvalar dahi proletaryaya birçok vesait-i terbiyevîye temin ederler.

Hülâsa, sınıf mücadelesi kat'î dakikasına yaklaştığı zaman, hâkim sınıfın ve bütün eski cemiyetin inhilâl ameliyesi öyle bir şiddet, öyle bir huşunet ihraz eder ki iktidar makamına sahip olanlardan küçük bir grup kendi sınıfından ayrılır ve istikbal kendisine aid olan inkılâbçı sınıfına iltihak eder. Nasıl vaktiyle asillerin bir kısmı burjuvazyaya geçmişse, tıpkı bunun gibi zamanımızda, burjuvazyanın bir kısmı proletaryaya geçer; ve bilhassa bu hal, tarihî hareketin heyet-i mecmuasının idrakine kadar yükselebilen bir kaç burjuva fikriyatçısı için vakidir.

26 – Zamanımızda burjuvazyaya muhalefet eden bütün sınıflardan yalnız proletarya hakikaten inkılâbçı bir sınıftır. Büyük sanayi muvacehesinde

diğer sınıflar erir ve mahv olurlar. Proletarya ise en hâlis mahsulü olarak ondan neşet eder.

Mutavassıt sınıflar, küçük sanatkâr, küçük tüccar, esnaf ve köylüler; burjuvazyaya ancak tehlike altında bulunan kendi mutavassıt sınıf mevcudiyetlerini sıyanet etmek için hüçûm ederler. Buna mebnî inkılâbçı değil, fakat muhafazakârdırlar. Daha ileri giderek onlara mürteci diyebiliriz; zira tarihin çarhını tersine çevirmek teşebbüsünde bulunurlar. Yahut inkılâbçı iseler, proletarya içinde hal olmaya mahkûm bulduklarını idrak ettikleri için inkılâbçıldrlar. Bu takdirde hal-i hazır menfaatlerini değil, lâkin müstakbel menfaatlerini müdafaa ederler. Kendi nokta-i nazarlarını terk ederek proletarya nokta-i nazarına geçerler.

Serseri proletaryaya, eski cemiyetin en süfli tabakalarını teşkil eden bu süprüntülere gelince, bazen proletarya inkılâbı onu da, âni bir sarsıntı ile, hareketi içinde sürükler. Mamafih vaziyet-i hayatiyesi kendisini daha ziyade irticâî manevralar için, satın alınmaya ruy-ı rıza göstermeye mütemayil kılacaktır.

27 – Eski cemiyetin mevcudiyet şeraiti, proletaryaya tayin edilen mevcudiyet şartları vasıtasıyla imha olunmuştur. Proletaryanın mülkü yoktur. Onun zevce ve çocuklarıyla münasebetinin artık burjuva aile rabitalarıyla hiç alâkası yoktur. İngiltere ve Fransa, Amerika ve Almanya'da hep aynı olan, asri sınaî iş ve sermayenin asri boyunduruğu, ona her millî hususiyetini kayıp ettirmiştir. Kanunlar,

ahlâk, din, onun için her biri, arkasında bir burjuva menfaati gizlenen burjuva itikadat-ı bâtilasından ibarettirler.

28 – Şimdiye kadar yekdiğerini müteakib, iktidara vaz-ı yed eden bütün sınıflar, tekmiil cemiyeti, kendi iradlarını teminât altına koyan şartlara mahkûm etmek suretiyle, kazanılmış vaziyet-i iktisadiyelerini muhafaza etmeye çabalıyorlardı. Proleterler, şimdiye kadar kendilerine bir gelir hissesi verilen usûlleri ilga etmek suretiyle, ancak içtimaî müstahsil kuvvetleri elde edebileceklerdir. Yani demek oluyor ki iradın tevzii hakkında mevcut bütün idare usûlünü ilga etmelidirler. Proleterlerin kendisine aid sıyanet edilecek hiç bir şeyleri yoktur. Bilâkis şimdiye kadar ki bütün hususi teminatları, bütün hususi muhafaza tertibatını tahrib etmelidirler.

29 – Şimdiye kadar ki bütün hareketler ekalliyetler tarafından yahut ekalliyetler menfaatine yapılmış hareketlerdi. Proletarya hareketi ekseriyet-i azîmenin, ekseriyet-i azîme menfaatine olan müstakil hareketidir. Eğer cemiyet-i hâzırının en süfli tabakası olan proletarya ayaklanacak, başını kaldıracak olursa, bu isyanın infilâkı, resmî cemiyeti teşkil eden tabakat-ı âliyei de beraber alıp götürmesini iktiza eder.

30 – Proletaryanın burjuvazyaya karşı mücadelesi esasında öyle olmamakla beraber şeklen bir millî mücadele olacaktır. Bedihîdir ki her memleketin proletaryası evvel emirde kendi burjuvazasının hakkından gelmek mecburiyetindedir.

Bu tarzda proletarya inkişafının en umumî safahatını tasvir etmekle, hal-i hazır cemiyette az çok gizli olarak mevcut vatandaş muharebesini

açık bir inkılâb halinde infilâk ettiği ve burjuvayı cebren devirerek, proletaryanın kendi hâkimiyetini tesis edeceği noktaya kadar takib ettik.

31 – Bugüne kadar bütün cemiyetler, gördük, ki ezen ve ezilen sınıfların zıddiyeti üzerine istinad etmiştir. Fakat bir sınıfı ezebilmek için onun hiç değilse esirlik hayatını devam ettirebilecek şeraiti temin etmek lâzım gelir. Köle, kölelikten nahiyenin (komünanın) âzası sırasına yükselmişti. Nasıl ki derebeylik mutlakiyetinin boyunduruğu altında küçük burjuva, burjuva olmuştu. Asrî amele, bilâkis, sanayiî terakkisiyle yükseleceğine gittikçe daha derin bir surette bizzat kendi sınıf şeraitinin dununa sukut ediyor. İşçi, yoksul fakir oluyor. Ve fakirlik, ahalinin ve servetin artmasından daha çabuk büyüyor. Böylece aşikâr olarak tahakkuk ediyor ki burjuvazya, bundan böyle cemiyetin hâkim sınıfı olarak kalmaya ve kendi sınıfının mevcudiyet şartlarını muta bir kanun gibi cemiyete kabul ettirmeye muktedir değildir. Hükümet etmeye kabiliyetsiz olmuştur. Zira artık esirlerine esarete tahammül için icab eden esbab-ı taayyüşü temin etmekten âcizdir. Onların öyle bir hale düşmesine rıza göstermesi icab ediyor ki bu halde onlar vasıtasıyla doyunacağına, kendisi onları doyurması lâzımdır. Cemiyet artık bu burjuvazya hâkimiyeti altında yaşayamaz. Yani artık burjuvazyanın mevcudiyeti, cemiyetin hayatı ile kabil-i tevfiğ değildir.

32 – Burjuvazyanın mevcudiyetinin ve hâkimiyetinin başlıca merbut bulunduğu şart, eşhas-ı hususiyenin elinde servetlerin terakümü, sermayenin teşekkülü ve tezayüdüdür. Onsuz sermayenin mevcut olamayacağı

şart da ücretli işçiliktir. Ücretli işçiliğin yegâne istinadgâhı, amelelerin kendi aralarındaki rekabettir. Fakat burjuvazyanın bilâkasıt ve bilâmukavemet amili bulunduğu sanayiî terakkisi, ameleleri rekabet ile hal-i infiradda idame edecek yerde, cemiyetler vasıtasıyla, onların inkılâbçı ittihadlarını vücuda getirir. Böylece büyük sanayiî kendi inkişafı, burjuvazyanın istinad ettiği istimlâk ve istihsal esasını temelinden tahrib ediyor. Her şeyden evvel burjuvazya kendi mezar kazıcılarını husule getiriyor. Burjuvazyanın harabiyeti ve proletaryanın zaferi, mütesaviyen her ikisi de gayr-i kabil-i ictinabdır.

2

Proleterler ve Komünistler

33 – Komünistlerin diğer proleterlerle olan münasebeti nedir? Komünistler, diğer amele partileri muvacehesinde ayrı bir parti teşkil etmezler. Proletaryanınkilerden ayrı gayri menfaatleri yoktur.

Amele hareketine tatbik etmek kasdıyla, ayrı prensipler, esaslar vaz etmezler. Komünistlerle diğer amele fırkaları arasındaki fark şundan ibarettir: 1 – Proleterlerin muhtelif millî mücadelelerinde, komünistler, milliyetten müstakil ve tekmil proletaryaya müşterek olan menfaatlere nazar-ı dikkati celb ederler ve kıymet verirler; 2 – Proletarya ile burjuvazya arasındaki mücadelenin geçirdiği muhtelif safhalarda, komünistler, daima teknil hareketin menafini temsil ederler.

34 – Demek oluyor ki komünistler, tatbikatta, bütün memleketlerde ki amele partilerinin en sabitkadem kısmı ve ameleye bilâfasıla yeni bir şevk

verendir. Nazariyatta proletarya kitlelerine nazaran, proletarya hareketinin şeraitini cereyanını ve umumî neticelerini idrak etmekten münba'is faikiyete maliktirler.

Yakın gaye, komünistler için, diğer proletarya fırkalarıyla birdir: proletaryanın sınıf halinde teşkili, burjuva hâkimiyetinin devrilmesi, proletarya tarafından siyasi iktidarın zabt edilmesi.

35 – Komünistlerin nazari telâkkiyâtı, katıyen şu veya bu cihan ıslahatçıları tarafından keşf ve icat edilmiş fikirler ve esaslar üzerine istinad etmez. O telâkkiyât ancak, mevcut bir sınıf mücadelesi ile gözümüz önünde cereyan eden bir tarihî hareket gibi bilfiil mevcut şartların umumî ifadesidirler. Mevcud mülkiyet şartlarının ilgası komünizmin hususi bir vasfı değildir.

36 – Mülkiyet şartlarının cümlesi mütemadiyen bir tarihî tahavvüle bir tarihî değişmeye, mâruz bulunmuştu.

Meselâ Fransa ihtilâli, burjuva mülkiyeti lehine derebeylik mülkiyetini ilga etti. Lâkin ezmine-i müteahhire burjuva ferdî mülkiyeti; sınıf zıddiyetleri ve insanın insan tarafından istismarı şartları altında mahsulât istihsal ve istimlâkinin vuku bulduğu vaziyetin son ve mükemmel ifadesidir.

Bu itibarla, komünistler, filhakika, nazariyelerini şu terkib ile ifade etmekte haklıdırlar: ferdî (hususî) mülkiyetin ilgası.

37 – Ferdin sayıyla, şahsî olarak kazanılmış mülkü ilga etmek istediğimizden dolayı biz komünistlere çok defa taarruzda

bulunuldu. Deniliyor ki bu mülk, şahsî her hürriyetin, her faaliyetin, her istiklâl-i şahsînin temelini teşkil eder.

Acaba, say ile faaliyetle, istihkak ile kazanılmış olan bu mülk hangisidir? Burjuva mülkiyetinden evvel mevcut olan küçük burjuva, küçük köylü mülkiyetinden mi bahs olunuyor? Onu, bizim ilga etmemize ihtiyaç yoktur. Sanayi inkişafı şimdiden onu ilga etmiştir ve her gün biraz daha ilga ediyor.

Yoksa hal-i hazır burjuva ferdî mülkiyetinden mi bahs olunuyor?

O halde acaba ücret işi, proleterin işi, bu proleter için ve onları yeniden bir mülk tevliid ediyor mu? Katıyen değil. Sermayeyi; yani ücretli işi istismar eden ve istismar için gündelikçi işçilerin miktarını tezyid etmeksizin çoğalmasa mümkün olmayan mülkiyeti vücuda getiriyor. Bugünkü şekilde mülkiyet, sermaye ve ücretli işin muhalif kutupları arasında cevelan eder. Bu tezadın iki kutbunu tetkik edelim.

38 – Sermayedar olmak, yalnız herhangi bir şahsî vaziyete malik olmak değildir: belki istihsalde bir içtimaî mevki işgal etmeyi istilzam eder. Zira sermaye müşterek bir hasılâttır ve ancak bir çoklarının müşterek sayıyla faaliyete getirilebilir ve hatta son tahlilde cemiyetin bütün âzalarının müşterek sayıyla ancak semeredâr olabilir.

O halde sermaye bir şahsa merbut bir kudret değil; cemiyetin lâzım-ı gayr-i mufariki olan (içtimaî) bir kudrettir.

Buna binaen, sermaye, bütün cemiyet âzalarının müşterek malı add edildiği takdirde şahsî mülkiyet, müşterek mülkiyete kalb edilmiş olmaz.

Tebeddül eden, yalnız mülkiyetin içtimaî vasfıdır. O, bir sınıf mülkiyeti olmaktan çıkar.

39 – Geçelim ücret işine.

Ücret işinin vasatı alım fiyatı, asgari iş ücretidir. Yani işçiyi, kendi işçi şeraiti altında yaşatmak için icab eden taayyüş vasıtalarının mecmuu kadardır. Ücretli işçinin, sayıyla elde ettiği şey ancak hayatını idameye kifayet eder, elinde fazla bir şey kalmaz. Biz hayatı sadece devam ettirmek maksadıyla, şahsın, sayının mahsulünü elde etmesi hakkını ilga etmeyi asla istemiyoruz. Bu temellük, kendisine başkalarının sayı üzerinde bir iktidar temin etmeye kâfi; bir safi irad bırakmaz. Fakat biz, işçiyi, ancak sermayeyi artırmak için yaşatan, hâkim sınıfın menafii icab ettirdiği müddetçe yaşattıran bir tevzi usûlündeki bütün sefaletleri ilga etmek istiyoruz.

40 – Burjuva cemiyetinde, canlı iş, ancak sermayede teraküm etmiş olan işi artırmak için bir vasıta. Komünist cemiyetinde, teraküm etmiş iş, işçilerin hayatını genişletmek, zenginletmek ve tenbih etmek [*faaliyetini artırmak*] için bir vasıttan ibaret olacaktır.

Burjuva cemiyetinde mazi, hal üzerinde saltanat sürer; komünist cemiyetinde hal, mazi üzerinde saltanat sürecektir. Burjuva cemiyetinde müstakil ve şahsî olan, sermayedir; hâlbuki çalışan ferd ne istiklâle maliktir, ne de şahsiyete.

Bu vaziyeti ilga etmek, işte burjuvazyanın şahsiyeti ve hürriyeti ilga

dediği şey! Hakkı da var. Ve hiç şüphesiz, burjuva şahsiyet, istiklâl ve hürriyetini ilga etmek murad olunuyor.

41 – Burjuva istihsalinin hal-i hazır şeraiti altında hürriyet denilince ticaret hürriyeti, alım satım hürriyeti anlaşılır.

Fakat artık hiçbir nevi canbazlık kalmazsa, tabiatıyla canbazlık serbestisi de kalmayacaktır. Serbest satıcılığa müteallik bütün parlak cümleler ve hal-i hazır burjuvazyanın tekmi diğer ahrarâne atıp tutmaları, ancak kurun-i vustanın kuyûd ve şurûta tabi canbazlığın ve kul ve köle vaziyetindeki burjuva ziyasına kıyasen bir mânayı haizdir. Her türlü alış verişin, istihsalin tekmi burjuva şartlarının ve bizzat burjuvazyanın, komünizme tevfikân ilgası muvacehesinde bunların hiç bir mânası olamaz. (sayfa 52 nota bak)

42 – Hülâsa, sizin anladığınız mânadaki mülkiyeti ilga etmek istediğimizden şikâyet ediyorsunuz. Ve hakikaten de istediğimiz budur.

Sayın sermayeye, paraya, irada artık tahvil edilemediğini; kısaca inhisar altına alınabilen bir içtimaî iktidara tebdil edilemediğini, yani şahsî mülkiyetin artık burjuva mülkiyetine kalb olunamadığını görünce, şahsın ilga edildiğini ilân ediyorsunuz.

Demek ki şahsın, burjuva, mülk sahibi burjuvadan başka kimse olmadığını itiraf ediyorsunuz. Ve bu şahıs, muhakkak bir surette ortadan kaldırılmalıdır.

Komünizm hiçbir kimsenin içtimaî mahsulâtı elde etmesine mümanaat

etmez; lâkin bu mahsulâtı elde etmek suretiyle âharın sayını kendisine tabi kılmak iktidarını hazf eder.

43 – Ferdî mülkiyetin ilgasını, her türlü faaliyetin tevakkufunu mucip olacağı ve umumî bir haylazlığın herkese sirayet edeceği itirazı ileriye sürüldü.

Böyle olsaydı, burjuva cemiyeti, daha çoktan, haylazlığı içinde mahv olup gidecekti. Zira bu cemiyette çalışanlar zengin olmuyorlar ve zengin olanlar çalışanlar değildir. Kuşkulanılan şey şu mübtezel hakikate müncer oluyor: artık sermaye kalmayınca ücret işi de kalmayacaktır.

44 – Komünizmin maddî şeyleri istihsal ve tevzi usûlüne karşı yapılan itirazlar, ruhî mahsulâtın müstakbel ibda' ve tevzii usûllerine karşı da tevcih olunur. Bir burjuvaya göre sınıf mülkiyetinin ilgası, nasıl bizzat istihsalin tevakkufu mânasına gelirse; bu tarzda sınıfı talim ve terbiyenin ilgası da, tamamen talim ve terbiyenin ilgası demek olur.

Onun, zıyaından dolayı telehhüf ettiği bu terbiye, insanların muazzam ekseriyeti için, kendilerini makine haline getiren bir hayvan terbiyesinden ibarettir.

45 – Eğer bütün münakaşanız, hürriyet, hars, hukuk, ilh... misüllü burjuva mefhumlarıyla, burjuva mülkiyetinin ilgasını tenkid etmeye inhisar edecekse, bizim ile münakaşa etmekten vaz geçiniz! Bizzat kendi fikirleriniz bile, istihsal ve mülkiyetin burjuva şeraitinden doğmamış mıdır? Nasıl, ki sizin hukukunuz, kanun şekline sokulmuş, kendi

sınıfınızın arzu ve isteğidir. Ve bu isteğin mevzuu sınıfınızın, maddî hayat şartları tarafından tayin edilmiş değil midir?

Tarihen mu'ta, fakat bizzat istihsalin tekâmülüyle zeval bulacak olan size ait istihsal ve mülkiyet şartlarını, menfaatperestâne bir tefsir ile, tabiatın ve aklın ebedî kanunları şekline kalb ediyorsunuz. Bu, hâkim sınıf iken sukut etmiş olanlar sırasına geçen bütün sınıflar ile aranızda müşterek bir tedbir-i ihtiyatîdir.

Kadim mülkiyetin, derebeylik mülkiyetinin doğup zeval bulduğunu idrak ediyorsunuz. Burjuva mülkiyeti için aynı zevali tasavvur etmeye cesaret edememeye mahkûmsunuz.

46 – Bize deniliyor ki biz aileyi ilga ediyormuşuz! Ve komünistlerin bu mucib-i ar ve hicab niyetleri, en cezri düşünenlere bile nefret ilka ediyor.

Bugünkü aile, burjuva ailesi sermaye üzerine, ferdî zenginleşme üzerine istinad ediyor. O, azamî inkişaf halinde, ancak burjuvazya için mevcuttur. Lâkin, burjuva ailesini proleterlerin mecburî ailesizliği ve umumî fuhş itmam [ve] ikmal eder.

Burjuva ailesi, onu söylemeye hacet yok, kendisini tamamlayan neticesiyle beraber zeval bulacak ve her ikisi sermaye ile birlikte ortadan kalkacaktır.

Çocukların ebeveyni tarafından istismar edilmesine nihayet vermek isteyişimizi mi öne sürüyorsunuz? Öyle ise evet; biz bu cinayeti itiraf ediyoruz.

47 – Diyorsunuz ki aile terbiyesi yerine içtimaî terbiyeyi ikame etmekle, en müşfik rabitaları fek ediyormuşuz.

Fakat sizin terbiyeniz de cemiyet tarafından tayin edilmemiş midir? Terbiye, bütün vesaiti eli altında bulunduran cemiyetin doğrudan doğruya veya dolayısıyla müdahale etmesi ile, içinde terbiye ettiğiniz içtimaî şartlarla mekteb ve ilh ... ile tayin edilmiş değil midir? Terbiye üzerinde cemiyetin icra-i tesir etmesi keyfiyeti komünistlerin bir icadı değildir. Mademki o esasen mevcuttur, onlar terbiyenin evsafını tebdil etmekle iktifa ediyorlar. Komünistler terbiyeyi hâkim sınıfın nüfuzundan kurtaracaklardır. Büyük sanayi neticesinde, bütün aile rabitaları parçalandığı ve çocuklar âdi ticarî emtiaya ve iş âletlerine tahvil olunduğu nisbette, burjuvazyanın aile ve terbiyeye, ebeveyn ile evlâd beynindeki şefkatli münasebete dair kuru lakırdıları, günden güne daha iğrenç bir manzara arz etmektedir.

48 – Bütün burjuvazya: “fakat siz, komünistler, kadınları da müşterek kılmak istiyorsunuz!” diye bize bir ağızdan haykırıyor. Burjuva için, karısı, alelâde bir istihsal âletidir. İstihsal âletlerinin içtimaileştirileceğini işitince, bütün tabiatıyla, içtimaileştirmenin kadınlara kadar teşmil edileceği aklına geliyor.

Hakikatte kadınların âdi istihsal âletleri mevkiinde bulunmalarına nihayet vermek mevzu-i bahs olduğu zihninin kenarından bile geçmiyor.

Zaten komünistlerin ruznamelerine dâhil bulunduğu iddia edilen kadınların müşterek olması keyfiyetine karşı, burjuvalarımızın his ettikleri pek

yüksek bir derecede ahlâki havf ve hiras kadar gülünç bir şey olamaz. Onların müşterek olmasını, programlarına ithal etmeye komünistlerin ihtiyaçları yoktur. Bu iştirak hemen ezelden beri mevcuttur. Burjuvalara gelince onlar el altında işçilerinin kadın ve kızlarına ve zikrine bile lüzum görmediğimiz resmî bir fahişeliğe malik olmakla iktifa etmeyerek birbirlerinin zevcelerini mütekabilen iğfal etmekten dünyada daha büyük, bir zevk tanımazlar.

Burjuva izdivacı, hakikatte, müteehhil kadınların müşterek kılınmasıdır. Komünistlere, olsa olsa şimdiye kadar riya perdesi altında gizlice vaki olan bu iştiraki açıktan açığa kabul ve resmen tahakkuk ettirmek istemelerinden dolayı taarruz edilebilir. Bununla beraber aşikârdır ki istihsalin hal-i hazır şartları ilga edilmekle, bunun doğurduğu kadın iştiraki de, yani resmî veya gayr-i resmî fahişelik de izale edilmiş olacaktır.

49 – Bir de komünistlerin vatani ve milliyeti ilga etmek istemelerinden şikâyet ediliyor.

Amelenin vatani yoktur. Malik olmadıkları bir şey onlardan nez' edilemez. Şüphesizdir ki proletarya evvelâ, siyasi iktidarı zabt etmek, milli hâkim sınıf vaziyetine gelmek ve bizzat kendisi millet halinde teşekkül etmek mecburiyetindedir. Ve böyle olursa bir milliyete merbut olur. Fakat burjuvazyanın anladığı mânada merbut olamaz.

Burjuvazyanın bizzat inkişafı, serbesti-i ticaret ve pazarın cihan pazarının inkişafı, sınaî istihsalin ve neticeten maişet şartlarının yeknesaklaşması ile tedricen milletler arasındaki hududlar ve ziddiyetler silinir. Proletaryanın hâkimiyeti onları büsbütün silecek. Hiç değilse bütün medeni memleketler

proletaryasının müttehid hareketi, onun kurtuluş şartlarının birincilerindedir.

İnsanın insan tarafından istismarı ilga edildikçe milletlerin milletler tarafından istismarı da ortadan kaldırılacaktır.

Milletler arasındaki husumet, millet içindeki sınıfların zıddiyetiyle beraber zail olacaktır.

50 – Komünizme karşı dinî, felsefî veya bir kelime ile fikrî bir nokta-i nazardan tevcih edilen ithamlar mufassal münakaşaya değmezler.

İnsanların fikirleri, maddî telâkkileri olduğu kadar mücerred malûmatları ve bir kelime ile vicdanları, şuurları; maişet şartlarına, içtimaî münasebetlerine ve içtimaî hayatlarına göre tebeddül ve tahavvül ettiğini anlamak için, derin bir nüfuz-u nazara ihtiyaç var mıdır?

Fikirlerin tarihi, fikrî istihsalin, maddî istihsal ile müterafık bir tarzda tahavvül ettiğini isbat etmiyor da neyi isbat ediyor? Bir zamana hâkim olan fikirler, daima hâkim sınıfın fikirleri olmuştur.

Bütün bir cemiyeti ihtilâle veren fikirlerden bahs olunur. Bu şekilde ancak şu fikir ifade edilmiş olur: yeni bir cemiyetin unsurları eski cemiyet içinde teşekkül etmiştir; ve eski fikirlerin inhilâlî, eski maişet şartlarının infisahıyla mütevaziyen yürümektedir. Eski cihanın inhidam edeceği sıradadır ki edyan-ı kadime, Hıristiyanlık tarafından mağlup edilmişti. Hıristiyan fikirlerinin de, on sekizinci asırda, ziya ve nur felsefesine karşı münhezim olması, o hengamede derebeylik cemiyeti ile o vakit ihtilâlcî olan burjuvazyanın bir hayat memmat muharebesine

girişmiş olmalarından ileri geliyordu. Din hürriyeti fikirleri, ancak ilim sahasında, serbest rekabetin hâkimiyetini ilân ediyordu.

51 - “Şüphesiz, denilecek, ki dinî, ahlâkî, felsefî, siyasi, hukukî, ilh.. fikirler tarihî tekâmül esnasında tebeddül etmişlerdir. Lâkin din, ahlâk, felsefe, siyaset, hukuk o tebeddülâta rağmen lâyetegayyer kalmışlardır.

“Hürriyet, adalet ve ilh... gibi her içtimaî idare için doğru olan ebedî hakikatler yok mudur? İşte komünizm bu ebedî hakikatleri ilga ediyor. Dini, ahlâkî yenileştireceğine onları ilga ediyor. Bu suretle tarihin bugüne kadar olan seyrini inkâr ediyor demektir.”

Bu ithamlar neye irca olunabilir? Bütün hayat-ı içtimaîyenin şimdiye kadar olan tarihinin yayını sınıf zıddiyetleri teşkil etmişti. Bunun ancak şekli, muhtelif devirlerde tebeddül etti.

Lâkin zıddiyetlerin şeklindeki bu değişmelere rağmen, geçen asırlar esnasında sabit kalan vakıa, cemiyetin bir kısmının diğer kısmı tarafından istismar edilmesidir. Şu halde bütün asırların içtimaî şuurunun, mütenevvi ve mütehalif olmakla beraber, bazı müşterek eşkâl irae etmesinde şaşılacak ne vardır? Bu şuur eşkâlî, ancak sınıf zıddiyetinin külliyyen zail olmasıyla, toz gibi dökülüp yok olacaktır.

Komünist inkılâbı, mülkiyetin ananevi idaresiyle cezri bir kat-ı rabıta teşkil edecektir. Bu inkılâbın, vukuu esnasında, ananevi fikirlerle cezri bir tarzda kat-ı rabıta istilzam etmesinde şayan-ı taaccüb olan nedir?

52 – Fakat burjuvazinin komünizme yaptığı bu itirazları bir tarafa bırakalım. Yukarıda gördük ki amele inkılâbının ilk teşebbüsü, proletaryayı saltanat süren sınıf haline getirmek, halkçı idareyi fethetmek olacaktır.

Proletarya, siyasi tefevvuku; yavaş yavaş bütün sermayeleri burjuvazinin elinden almak, devletin yani hâkim sınıf olarak teşekkül etmiş proletaryanın ellerinde istihsal âletlerini temerküz ettirmek; ve mümkün olduğu kadar çabuk kabil-i istifade müstahsil kuvvetler kitlesini artırmak hususunda istimal edecektir.

53 – Bu, tabii olarak, ilk devirde, mülkiyet hukukuna ve istihsalin burjuva şeraitine müstebidâne tecavüzâtı icab ettirecektir. Öyle bazı tedbirler ittihaz edilecektir ki şüphesiz gayr-i kâfi add edilecekler ve onlarla iktifa edilemeyecek. Ve bir defa hareket başladı mı yeni tedbirlere isal edecekler ve bunlar bütün istihsal idaresini inkılâb ettirmeye vesait olarak elzem bulunacaklardır. Bu tedbirlerin muhtelif memleketlerde tehalüf edecekleri bedihîdir. Bununla beraber atideki tedbirler, hiç olmazsa müterakki memleketler umumiyet üzere tatbik edileceklerdir:

1. Emlâk-ı gayr-i menkûlenin istimlâki; emlâk-ı gayr-i menkûle iradının devlet sarfiyatına tahsisi.
2. Gayet müterakki vergiler.
3. İrsen intikalin ilgası.
4. Bütün muhaceret edenlerle asilere ait emlâkin zabt edilmesi.

5. İtibarın, devlet sermayeleriyle ve mutlak bir inhisar ile teşekkül eden bir millî banka vasıtasıyla devletin elinde temerküzü.

6. Nakliyat sanayinin devletin elinde temerküzü.

7. Umumî bir plana tevfikân millî imalâthanelerin, millî istihsal âletlerinin tezyidi; kabil-i zer' arazinin açılması ve toprağın ıslahı.

8. İşin herkes için mütesaviyen mecburiyeti, bilhassa ziraat için sınaî ordular teşkili.

9. Ziraatla, sınaî faaliyetin tevhidî; şehir ile köy arasındaki farkları tedricen izaleye hâdim bütün tedbirlerin ihzârı.

10. Bütün çocukların umumî ve meccanî tahsil ve terbiyesi.

Çocukların elyevm cari şekillerde fabrikalarda çalışmasının lağvı. Terbiye ile maddî istihsalin tevhidî ilh ...

54 – Cereyan-ı ahval ile sınıf farkları zail olunca ve bütün istihsal, şirket halinde olan efradın ellerinde temerküz edince, iktidar makamları siyasi vasıflarını zayi edeceklerdir. Doğru söylemek lâzım gelirse siyasi iktidar, diğer bir sınıfı ezmek maksadıyla bir sınıfın teşkilât altına alınmış iktidardır. Burjuvazyaya karşı mücadelesinde zarurî bir tarzda sınıf birliğini vücuda getirecek, bir inkılâb ile hâkim sınıf haline gelecek ve hâkim sınıf sıfatıyla, cebr ve şiddet istimaliyle istihsalin eski şartlarını izale edecek olan proletarya aynı darbe ile ve bu istihsal şartlarıyla beraber, bizzat sınıf zıddiyetine isal eden şartları da, yani bizzat sınıfların mevcudiyeti de izale etmiş

olacak; böylece kendi tefevvukunun da sınıf tefevvuku mahiyetini hazf edecektir.

Sınıfları ve sınıf zıddiyetleri ile eski burjuva cemiyeti yerine, herkesin serbest inkişafı, umumun serbest inkişafının şartı olan bir şirket kaim olacaktır.

3

Sosyalist ve Komünist Edebiyatı

1. Mürteci Sosyalistlik

A) Derebeylik Sosyalizmi

55 – Tarihî vaziyetleri icabı, derebeylik zamanından kalma Fransız asilzadeleri, zaman-ı hazır burjuva cemiyeti aleyhine hücum kitapları neşr etmek mecburiyetinde bulunmuşlardır. 1830 Temmuz inkılâbında Fransa'da ve “reform” hareketi esnasında İngiltere'de kendilerini yeniden mağlup eden bu yeni görme ve menfur burjuvazyaya karşı dış biliyorlardı.

Onlar için artık ciddî bir siyasi mücadele mevzu-i bahs değildi. Elllerinden gelen yalnız edebî cidal idi. Lâkin, edebiyatta bile, hükümdarlığa rücu devrinin bayatlamış boş sözleri artık gayr-i kabil-i tahammül olmuştu. Muhabbet celb etmek için, asilzadeler bizzat kendi menfaatleri mevzu-i bahs olmadığını zan ettirmek mecburiyetinde kaldılar. Burjuvaziye karşı olan ithamnamelerini zâhiren, istismar edilen amele sınıfının menfaatlerine hizmet etmek üzere tertib ediyorlardı. Bu suretle yeni efendilerine karşı – bir taraftan kulağına az çok tehdidkâr tefe'üller

fıslıdayarak – hakaretâmiz şarkılar terennüm edebilmek suretiyle gam dağıtmış oluyorlardı.

Derebeylik sosyalizmi bu tarzda dünyaya geldi. Bu, hicv ile mizah arasında bir şeydir. Onda mazinin akisleri ve hemen hemen istikbalin gürlmeleri his olunur. Bazen burjuvazyayı bir acı nükteli ve kan alıcı tenkid ile kalbinden yaralar. Bu edebiyat, kurun-ı ahire tarihini anlamak hususundaki kat'i iktidarsızlığı ile daima gülünç olmuştur.

56 – Bayrak makamında, bu adamlar, serseri proleterlerin heybesini omuzlarlar ve böylece halkı isyan ettirmeye çalışırlar. Fakat onları takib etmek teşebbüsünde bulunulur bulunulmaz derebeyliğin atfık armaları kunduralarının arkasında görülmekte ve ahali kahkahalarla gülmekten katılmaktadır. Fransa'nın bazı kral taraftarlarıyla İngiltere gençliği bu eğlenceli manzarayı arz etmişlerdir.

Derebeyleri, kendi işletme usûllerinin şeklen, burjuva işletme usûllerinden başka olduğunu isbat ettikleri zaman kurun-u vustaî işletmenin bugün mevcut olmayan büsbütün başka hâlât ve şerâit içinde yapıldığını söylemeyi unuturlar. Onların tefevvuk zamanlarında proletarya olmadığını isbat ettikleri zaman ilâve etmeyi unuturlar ki derebeylik nizam-ı içtimaîyesi üzerinde zarurî bir tarzda bugünkü burjuvazyaya çiçek açmıştır.

57 – Bununla beraber, tenkitlerinin irticaî temayülâtını gizlemezler. Burjuvazyayı başlıca itham ettikleri şey bilâkis, saltanatla, bütün eski nizam-ı içtimaîyi yıkacak olan bir sınıfın inkişafına meydan vermesidir.

Burjuvazyayı itham ettikleri şey, bir proletarya doğurmaktan ziyade ihtilâl-kâr bir proletarya doğurmasıdır.

Bunun içindir ki siyaseten, amele sınıfına karşı ittihaz edilen bütün cebr ve şiddet tedabirine iştirak ederler. Ve hayat-ı hususiyelerinde, muhteşem cümlelerine rağmen, sanayi çöplüğünün altın elmalarını düşürmeye adem-i tenezzül göstermezler. Sadakat, hüsn-i niyet ve derebeylik şerefi yerine, kemal-i hırs ile yün, pancar, ispiroto ticaretini ikame etmesini bilirler.

58 – Ruhban daima derebeylerle beraber hareket etmiştir. Buna binaen dindarâne sosyalizm, derebeylik sosyalizmi ile beraber gider. Hıristiyan riyazetine, bir sosyalizm rengi vermek kadar kolay bir şey yoktur. Hıristiyanlık da; şahsî mülkiyete, izdivaca, devlete karşı koymadı mı? Bunların yerine, hayratı, dilenciligi, bekâr yaşamayı, vücuda işkence yapmayı, manastırlarda inziva hayatını ve kiliseyi tavsiye etmedi mi? Hıristiyan sosyalizmi, asilzadegân kinlerini, rahibin takdis etmesine mahsus bir okunmuş sudur.

B) Küçük Burjuvaların Sosyalizmi

59 – Derebeylik aristokrasyası burjuvazyanın harab ettiği yegâne sınıf değildir. Maişet şartları dumura uğrayan, burjuva cemiyeti içinde tedricen mahv olan diğer sınıflar mevcuttur. Bugünkü sermayedar burjuvazyadan evvel mutavassıt devrenin küçük burjuvazyası, bir küçük zira' sınıfı vardı. Bu sınıf, sınaî ve ticarî inkişafı geri kalmış memleketlerde, büyüme halinde olan burjuvazi yanında sönük bir nebatî hayat geçirmektedir.

Bundan gayri, hal-i hazır medeniyetinin tam bir inkişaf irae ettiği memleketlerde de, yeni bir küçük burjuvazyaya teşekkül etti. Bu sınıf proletarya ile burjuvazyaya arasında temevvüc eder; ve burjuva cemiyetinin, kesildikçe daima yeniden çıkan bir kuyruğu mesabesinde. Fakat bu sınıfın efradını rekabet, mütemadiyen proletarya içine dökmektedir. Büyük sanayi inkişafı neticesi, ayrı bir sınıf olarak idame-i mevcudiyet etmeleri imkânına zail olmak üzere bulunduğunu alâkadarlar fark etmektedirler. Ve o zaman ticaret, sanayi ve ziraatta usta başılar ve hizmetkârlar tarafından yerleri tutulmuş olacaktır.

60 – Fransa gibi, ahalsinin nisfından ziyadesi köylü sınıfından tereküb eden memleketlerde, burjuvazyaya karşı proletaryanın dâvasını müdafaa ve burjuva idaresini tenkit ederken, muharrirlerin küçük burjuvazi ve köylü mefhumlarını esas ittihaz etmeleri ve amele menafiini, bir küçük burjuva nokta-i nazarından ele almaları pek tabiidir ve böylece bir küçük burjuva sosyalizmi husul buldu. Bu edebiyatın reisi, yalnız Fransa için değil, İngiltere için de Sismondi'dir.

Bu sosyalizm fevkalâde bir incelikle istihsalin bugünkü şartlarına merbut tenakuzları tahlil etti. İktisad mütehassıslarının nikbin müdafaalarının temelinde bulunan mürailiği çıplak olarak gösterdi. Gayr-i kabil-i red bir tarzda makineciliginin ve iş bölümünün muharrib te'siratını, sermayelerin ve emlâk-i gayr-i menkûlenin temerküzünü fart-ı istihsal buhranlarını, küçük burjuvaların ve köylülerin husufu zaruretini, proletaryanın sefaletini, istihsal herc ü mercini, servetin tevziinde nazara çarpan

nisbetsizlikleri, milletler arasında sınaî tahrib muharebelerini, kadim i'tiyadın, aile münasebetlerinin, milletlerin inhilâlini gayr-i kabil-i red bir tarzda isbat etti.

61 – Fakat bu sosyalizmin müsbet muhtevası hangisidir? Ya eski istihsal ve nakil usûllerinin ve onlarla beraber eski mülkiyet idaresinin ve bütün eski cemiyetin iadesini istiyor, yahut da bugünkü istihsal ve nakil vasıtalarını; yeni usûl-ü istihsalin temelini yıktığı ve yıkılmaması mümkün olmayan saldide mülkiyet kalıbı içine sıkıştırmak arzu ediyorlar.

Her iki ihtimalde de küçük burjuva sosyalizmi irticakâr ve hayalperesttir.

İmalatta lonca usûlü ve ziraatta patriyarkal idare, işte bu sosyalizmin son sözü.

Sonraları bu sosyalizm bir sukut-ı hayale uğramış meskenetin verdiği denaete düşmüştür.

1-Alman Sosyalizmi yahut Hakikî Sosyalizm.

62 – Fransa'nın komünist ve sosyalist edebiyatı, hâkim bir burjuvazyanın tazyiki altında doğdu. Bu, tahakküme karşı mücadelenin edebî bir ifadesidir. Bu edebiyat Almanya'ya, burjuvazyanın henüz derebeylik mutlakîyetine karşı mücadeleye başladığı sıralarda ithal edildi.

Almanya'da feylesoflar veya felsefe ve nükteperdazlık kılığını taşıyanlar buna harz-ı can ile sarıldılar. Yalnız unuttular ki Almanya'ya bu Fransızca yazıları ithal etmekle oraya aynı zamanda Fransa maişet

şartları da ithal edilmiş olmuyordu. Alman ahvaline nazaran bu eserlerin artık amelî bir kıymeti yoktu. Bunlar artık sadece bir edebî nümayişten ibaret kalıyordu. Hakikî tabiat-ı beşerin şe'nileştirilmesine dair beyhude bir tetkik-i nazârî mahiyetinde gözüktüler. Buna müşâbih bir hal daha evvel on sekizinci asırda da vuku bulmuştu. Fransa ihtilâlinin mutalebatı o zamanın Alman feylesoflarına, ancak “amelî aklın” umum mutalebatı gibi gözükmişti. Fransız ihtilâlcî burjuvazyanın iradesinin tezahüratı olan ef'al de, onlara göre saf iradenin, olması icab ettiği gibi olan iradenin, hakikî irade-i beşerin ifadesi idi.

63 – Bu Alman ediblerinin gayreti yeni Fransız fikirlerini kendi ihtiyar felsefe şuurları ile telif etmeye, eski felsefeleri nokta-i nazarından Fransız fikirlerini anlamaya inhisar etti. Bu fikirleri bir ecnebi lisanı gibi, tercüme suretiyle, temsil ettiler.

Rahiplerin nasıl edyan-ı kadimeye müteallik klasik eserlerin el yazılarını mânasız bir takım ulya hikayeler ile örtmek itiyadında oldukları malumdur. Alman edibleri, dinsiz Fransız edebiyatına karşı, aksi istikamette hareket ettiler. Fransız eserlerinin esas metni altından kendi abes felsefi telâkkilerini geçirdiler. Onların eserleri, mevcut nakit usûlünün Fransız tenkidi arkasına “hakikî tabiat-ı beşerin nefyi“ diye yazdıkları, burjuva devletinin Fransız tenkidi altına “mücerred cihanşümûliyet tefevvukunun ilgası” diye yazdıkları anlaşılmaz muharrerattan ibaret kaldı.

Münakaşalı Fransız tahlili yerine bu acaib felsefi lehçenin ikamesine onlar tarafından “icraat felsefesi”; “hakikî sosyalizm”, “Alman

Sosyalizm ilimi”, “sosyalizmin esasât-ı felsefîyesinin taharrisi” ilh ... unvanları verildi.

Fransız sosyalizm ve komünizmi böylece recüliyetten mahrum, adeta iğdiş edilmiş bir mahlûk haline getirildi. Bir sınıfın diğer bir sınıfa karşı mücadelesinin ifadesi olmadığı cihetle, Almanlar, Fransızların dar görüşlerinin fevkine yükseldiklerini, hakikî ihtiyaçların dâvasını değil, hakikatin ihtiyaçlarının dâvasını müdafaa ettiklerini iddia ediyorlardı. Proleterlerin menafîini değil, fakat hakikî tabiat-ı beşerin, bir sınıfa mensub olmayan, herhangi bir şe'niyet ile alâkası olmayan, fakat felsefî fantazyanın sisli semalarında mevcut olan umumiyet itibariyle insanın menafîini müdafaa ettiklerini iddia ediyorlardı.

64 – Mamafih pek resmî bir ciddiyet ile boru sedalarıyla umumî meydanlarda ilân edilen bu Alman sosyalizmi, çok geçmeden, ilk malumâtfüruşâne masumiyetini zayi etti.

Burjuvazyanın derebeyliğe ve mutlakıyetçi krallığa karşı olan mücadelesi bir kelime ile hürriyetçi hareket, Almanya'da ve bilhassa Prusya'da daha ziyade ciddiyet kesb etti.

“Hakikî” sosyalizm mücahidleri, siyasi harekete karşı içtimaî mutalebatı koymak, hürriyetçiliğe, temsil usûlüne, burjuva rekabetine, burjuva matbuat serbestisine, burjuva hukukuna, burjuva müsavat ve hürriyetine karşı beddualar savurmak, halk kitlelerine nasıl burjuva hareketiyle hiç bir şey kazanamayacaklarını ve her şeyi kayıp edeceklerini öğretmek için bu fırsatı ganimet bildiler. Fransız tenkidinin hal-i hazır burjuva

cemiyeti ile onun icab ettiği maddî şartları ve bu şartlara tetabuk eden siyasi meşrutiyetin mevcut bulunduğuna göre varid olabileceğini, bu tenkidin âdi bir tekrarından başka bir şey olmayan Alman sosyalizmi pek zamanında unuttuyordu, bunlar öyle şartlar idi, ki Almanya için evvelâ onların tahakkukunu temin etmek lâzım gelirdi.

65 – Almanya'nın mutlakıyet idaresi, rahipler, mekteb hocaları, emlak ve çiftlikât sahipleri ve bunların yardımcıları, bu sosyalizmin akidelerinde, büyüme halinde ve tehdidkâr bir vaziyette olan burjuvazyaya karşı bir aksül'amel yapmak için, kendilerine lüzumu olan korkuluğu bulmuşlardı.

Sosyalizm, Alman amelelerinin isyan hummasına karşı, hükümetin tatbik ettiği, kamçı ve tüfenk darbesi şeklindeki sert muamelenin içinde saklandığı bir şekerleme kabuğu vazifesini gördü.

Böylece, “hakikî” sosyalizm, hükümetlerin elinde burjuvazyaya karşı bir silah haline geldi. Ve zaten, en yakın hedefi, bir irtica menfaatini, küçük Alman şehirleri burjuvazyasının menafîini müdafaa etmekte. Almanya'da on altıncı asrın yâdigârı olan ve bu zamandan beri daima muhtelif şekillerde tazelenen küçük burjuvazyaya, mevcut idarenin şe'ni esas-ı içtimaiyesini teşkil eder.

66 – Küçük burjuvazyayı idame etmek bugünkü Alman idaresini idame etmektir. Evvela sermayelerin temerküzü dolayısıyla, saniyen de bir ihtilâlcî proletarya doğurduğu için, sermayedar burjuvazyanın siyasi ve sınaî tefevvuku, bu küçük burjuvazyayı aşıkâr bir harabi tehdidi

altında bulundurur. “Hakikî” sosyalizm, ona, hem sermayedarlığı, hem de proleterleşmeyi mahv edeceğe benziyordu; ve onu istimal etmekle bir taşla iki kuş vurulmuş olacaktı. Bu suretle sosyalizm bir salgın süratiyle intişar etti.

O, bu tasavvurâtın hafif nesciyle dokunmuş, talâkat ve nükteperdazlık çiçekleriyle işlenmiş ve sanki hummalı ve sevdalı bir hassasiyet şebnemiyle işba' edilmiş bir elbiseden ibaret idi. Alman sosyalistleri, bu uçar kaçır örtü altında “ebedî hakikatlerinin” sefil iskeletini saklıyorlardı. Fakat bu örtü altında, malları süratle sürülüyordu.

Bir taraftan da, Alman sosyalizmi, gittikçe, bu küçük burjuvazyanın sun'i bir cerbezeye malik avukatı olmayı vazife bildi.

Alman milleti, onun tarafından, tabii millet, Alman sergüzeştçisi tabii insan ilân edildi. Bu âdemin her bir alçaklığına, gizli, derin ve sosyalist bir mâna atfederek onların makûs bir mealde tefsirini mümkün kıldı. “Vahşiyane bir tarzda tahripkâr” komünist mektebine karşı sesini yükselterek, sayesinde bütün sınıf mücadelelerinin fevkinde uçtuğu bitarafılığına, büyük bir kıymet vererek, fikrini nihayetine kadar takip ediyordu. Almanya'da dolaşan tekmil sözüm ona – sosyalist, komünist yazılar, pek az istisna ile, bu sinirletici ve kirli edebiyatın malıdır.

2-Muhafazakâr veya Burjuva Sosyalizmi

67 – Burjuvazyanın bir kısmı, içtimaî rahatsızlığını burjuva cemiyetinin devamını temin kastıyla, tedavi etmeye **bezenir**.

İktisatçılar, hayratçılar, insanîyetperverler, amele sınıfının talini

islah, ve umur-ı hayriyeyi tanzim, hayvanları müdafaa ve riyazet cemiyetleri tesis etmekle uğraşanlar, ve odalarına kapanmış çalışan çeşit ıslahatçılar bu zümredendirler. Birçok etraflı layihalar bu burjuva sosyalizminin tesbit ve tertibine hasır edilmiştir.

Misal olarak (Prudon) un Sefaletin Felsefesi unvanlı eserini zikr edeceğiz.

Burjuva sosyalistleri, zarurî bir tarzda hal-i hazır cemiyet şartlarının icab ettiği tehlike ve mücadelelere mâruz kalmadan, onun maişet şartlarını idame etmek isterler. Hal-i hazır cemiyete taraftardır; fakat onu ihtilâl ve inhilâl sürükleyen anasırdan ayıklanmış olarak, burjuvazyaı proletaryasız olarak isterler. Nasıl olur da, içinde saltanat sürdüğü âlem, burjuvazya için mümkün dünyaların en alası olmaz? Bu nikbin tarz-ı telâkkiden burjuva sosyalizmi bir “manzume” yahut bir usûl taslağı çıkarıyor. Bu sistemleri vücuda getirmeye ve bu, yeni Kudüs-i Şerif'e dâhil olmaya, proletaryayı teşvik ediyor. Bununla demek istiyor ki proletarya hazır cemiyete razı olmalıdır ve ancak onun hakkındaki kindar fikrini atmalıdır.

68 – Burjuva sosyalizminin, bu kadar kaide tahtında olmayan, fakat daha amelî bir diğer şekli, ne istikamette olursa olsun bir siyasi tebeddülün amelelere hiç bir faide vermediğini ve ancak maişetin maddî şartlarının, iktisadî şeraitin tebeddülü onlara hâdim olduğunu isbat ederek, kendilerini herhangi bir ihtilâl-kâr hareketten nefret ettirmek tecrübesini yaptı. Fakat bu sosyalistlerin, hayatın maddî şartlarının

tebeddülü dediği şey de, istihsalin burjuva şeraitinin, ancak ihtilâl ile kabil-i tahakkuk olan ilgası asla mevzu-i bahs değildir. Bu ifade ile esası, eski istihsal şartlarının idamesi olacak olan, muayyen idarî ıslahat kast edilmektedir. Bu ıslahat sermaye ve sayın münasebatında hiç bir şeyi tağyir etmeyecektir. Olsa olsa burjuvazinin hükümet ve iktisadî idare masarifini tenkis edecekti.

Burjuva sosyalizmi hakikî ifadesini, ancak müncer olduğu âdi belagat istiarelerinde bulur.

Serbesti-i mübadele. Amele sınıfının menfaati namına! Himaye kanunları. Amele sınıfının menfaati namına! Hücre usûlünde hapisaneler. Amele sınıfının menfaati namına! İşte burjuva sosyalizminin son sözü ve yegâne ciddî sözü.

Burjuva sosyalizmi, Burjuvalar burjuvadırlar... Amele sınıfı menfaati namına! demekten ibarettir.

3 – Tenkidî Hayalî Sosyalizm ve Komünizm

Zaman-ı hazırın tek mil büyük ihtilâllerinde, proletaryanın metalibini ifade eden edebiyattan, burada bahs etmeyeceğiz. (Baböf'un yazıları ilh ...)

70 – Proletaryanın, umumî karışıklıklar esnasında, derebeyliğin idaresi devrildiği zamanlarda, kendi sınıf menafiini tanıtmak için yaptığı ilk teşebbüsler zarurî bir tarzda akamete duçar oldular. Zira proletarya kendisi henüz ancak ibtidaî bir inkişafa mazhar bulunuyordu. Zira kurtuluşunun maddî şartları – ki bilhassa burjuvazya devrinin mahsulüdürler – henüz mevcut değildi. Bu ilk proletarya hareketleriyle

müterafık olan edebiyat bizzarure irticaî bir ruhtadır. Cihanşümûl bir riyazet ve kaba bir müsavatçılık talim eder.

71 – Hakikaten sosyalist ve komünist meslekler, Sen Simon, Furye ve Ovun'un kiler ilh... nâtamam bir tarzda burjuvazya ile proletarya arasında henüz başlayan ilk mücadele devresinde zuhur ettiler. Bunlar yukarıda tasvir edilmiştir: (bakınız: burjuvazya ve proleterler 19-21)

Bu mesleklerin mucidleri sınıf zıddiyeti, hâkim sınıf içinde icra-i tesir eden inhilâl anasının faaliyetini sarahaten temyiz ediyorlar. Fakat proletaryanın kendisine has olan müstakil azmi ve siyasi hareketi[ni], fark ve temyiz etmezler.

Sınıf zıddiyetinin inkişafı, sanayi inkişafıyla müterafık olduğu cihetle; bu adamlar proletarya kurtuluşunun şeraitini de tahakkuk etmiş bulmazlar ve bir ilm-i içtimaî yani bu şeraiti vücuda getirmeye müsait kavanin-i içtimaiye taharrisine koyulurlar.

Gayr-i mevcut olan faaliyet-i içtimaiye yerine şahsî fikir icadlarını; kurtuluşun tarihî şeraiti yerine, muhayyel şartlar; sınıf hayatına yavaş yavaş ve kendiliğinden alışan bir proletarya teşkilâtı yerine, güçlülükle kendilerinin doğurdukları bir cemiyet teşkilâtı ikame ettiler. Bütün cihan tarih-i müstakbeli, onlar için kendi cemiyet planlarının saha-ı tatbiki vazına ve propagandasına irca edilir.

72 – Bu projelerde, hakikati söylemek lâzım gelirse, onlara nazaran en muzdarib sınıf olan bilhassa çalışkan sınıfın menafiini müdafaa

ettiklerini idrak ediyorlardı. Bütün sınıfların en muzdaribi olmak itibariyle ancak proletarya onlar için mevcuttur.

Müşahede ettikleri sınıf mücadelesinin pek gayr-i mükemmel inkişafı ve bizzat kendi malî vaziyetleri neticesi, kendilerini bu sınıf tezadlarının fevkinde zan etmelerini mucib oluyordu. Islah etmek istedikleri, en bahtiyarları da dâhil olduğu halde bütün insanların, yaşayış tarzıdır. Bunun içindir ki bilâtefrik bütün cemiyete veya tercihan hâkim sınıfa müracaat etmekten bir an hali kalmazlar. Mümkün cemiyetlerin en iyisinin, mümkün olan en mükemmel planı kendilerinininki olduğunu anlamak için sistemlerini anlamak kifayet etmez mi?

Her faaliyet-i siyasiyeyi bilhassa her inkılâbî faaliyeti red etmeleri de mantıkîdir. Muslihâne yollardan gayelerine varmak iddiasındadırlar. Küçük mikyasta yapılmış ve bundan naşi bizzarure akamete duçar olmuş tecrübeler, yeni içtimaî **İncil'e**, kuvve-i iknaiyenin açacağı yolu gösteren misaller teşkil etmelidir.

Müstakbel cemiyetin bu hayalî tasavvurları, proletaryanın henüz pek ibtidai bir inkişafa mazhar olduğu için kendi vaziyeti hakkında ancak hayalî bir malûmat sahibi olduğu bir zamanda zuhur ediyor. Onlar cemiyetin cihanşümûl bir istihalesine doğru proletaryanın ilk ve insiyakî gayretini irae ederler.

73 – Fakat bu sosyalist ve komünist yazılarda, tenkidî kısımlar vardır. Mevcud cemiyetin temellerine hücum ederler. Ameleleri harikulâde bir surette tenvir eylemeye müsaid malzeme yığdılar. Müstakbel cemiyete müteallik

müsbet tekliflerine gelince meselâ beldeler ile köyler arasındaki tezadın, familyanın ferdî teşebbüsâtın, ücretli işin ilgasına, ahenk-i içtimaîyi ilâna, devletin sadece istihsali idare eden bir cihaza tahviline temayül eden teklifâta gelince bunların mânası sadece sınıf zıddiyetlerinin izalesi lüzumu demektir. Hâlbuki bu zıddiyetler henüz başladığından, bu planları hazırlayanlar, onların ancak mebdelerini tanıyabilmişlerdir ve mebdede sınıf zıddiyeti henüz sarih eşkal haiz değildi. Buna mebni yapılan teklifler ancak hayalî bir meali haizdir.

74 – Tarihî hareketin ehemmiyeti arttığı nisbette, tenkidî sosyalizm ve komünizmin ehemmiyeti tenâkus etmektedir. Sınıf cidaline girildiği ve savaşların hududu derinleştiği nisbette bu cidalin fevkine yükselmek ve onu izale etmek için yapılan bu tahayyül gayreti (efor d'imajinasyon) amelîyatça daha akîm, ve nazariyatça daha haklı olmaktadır.

Birçok nokat-ı nazardan bu sistemlerin müessisleri halis inkılâbçılardır. İzah edilen sebeplerden naşi, tilmizleri mürteci hizipler teşkilinden kendilerini alamazlar. Onları geride bırakan proletaryanın tarihî inkişafı karşısında büyük üstadların eskimiş fikirlerine saplanıp kalırlar.

Sınıf cidalinin şiddeti[ni] tenkis etmeye, ifratlar arasında telif-i beyn etmeye çabalamaları mantıkîdir. Mazide olduğu gibi ufak tefek tecrübelerle içtimaî tahayyüllerini tahkik ettirmeyi, mücerred “falanister”ler tesisini, dâhilî müstemlekeler yapmayı, küçük **ikariler** teşkilini tahayyül ederler. Yeni Kudüs'ün ufacık yeni tebalarını çıkarırlar. Şe'ni bir zemin üzerine bu İspanya şatolarını bina etmek için kalbe, burjuva ulûv-i cenâbının

atıfetine müracaat etmeleri lâzım gelir. Yavaş yavaş, yukarıda teşrih edilen mürteci sosyalistlerden birinin zümresine geçerler ve onlardan daha usûl dairesinde bir malûmatfüruşluk ve ilm-i içtimalarının mûcizenüma te'siratı hakkındaki mutaassıb ve fanatik kanaatleriyle ayrılırlar.

Bunun içindir ki amelenin her türlü siyasi hareketine şiddetle muhalefet ederler. Zira böyle hareketler yeni İncil'e kör bir imanın fıkdanını farz ettirecekti.

Bu sebeble, İngiltere Ovencilerinin, Şartizme karşı, Fransız Furyevistlerinin ıslahatçılığa karşı yaptıkları gibi irticada bulunurlar.

- 4 -

75 – İkinci mebhasda şerh edilen noktalar, yeni izahata hacet kalmaksızın, komünistlerin şimdiden teessüs etmiş amele partileriyle, İngiltere Şartistleriyle, Şimalî Amerika'nın ziraî ıslahatçılarıyla olan münasebatını tayin etmeye kifayet eder.

Şüphesizdir ki onlar da amele sınıfının en yakın, derhal tahakkuk edecek gayeleri, menfaatleri için mücadeleye atılırlar. Lâkin hal-i hazır harekette, kendilerini meşgul eden ve müdafaa ettikleri, aynı zamanda bu hareketin âtisidir. Fransa'da komünistler muhafazakâr ve radikal burjuvazyaya karşı, demokrat sosyalist partilerine iltihak edeceklerdir. Fakat bunun için, inkılâbçı ananeden gelen hamleleriyle mağşuş hayalat karşısında tam bir tenkidî istiklal muhafaza etmekten vaz geçmeyeceklerdir.

İsviçre'de, radikallere muzaheret edecekler, fakat unutmayacaklardır ki

bu fırka karmakarışık anasının bir mahlûtudur ve içinde sosyalist demokratlar, sadece burjuva radikallerle yan yana bulunurlar.

Polonya'da, komünistler, millî istihlâsın şartı olarak, ziraî bir inkılâbı ileri süren partiye, yani 1840'da Krakova isyanını tahrik eden fırkaya muzaheret edecektir.

Almanya'da, Komünist Partisi, Alman burjuvazyasının inkılâbçı vazifesini ele aldığı takdirde onun yanında mücadelede bulunacaktır: burjuvazyaya ile beraber mutlak hükümdarlığa, derebeylik arazi mülkiyetine ve küçük burjuvaziye karşı mücadelede bulunacaktır.

76 – Fakat proletarya ile burjuvazi arasında mevcut olan ve onları yek diğere düşman kılan muhalefeti, mümkün olduğu kadar açık bir tarzda amelelerin şuurlarına hak etmeyi hiç bir dakika bile unutmayacaklardır. Burjuvazinin zaferiyle müterafık olarak tahakkuk edecek olan içtimaî ve siyasi şartların ve her biri Alman amelesinin kullanmasını bildiği silahlar gibi, bizzat o burjuvazyaya karşı dönmelidir. Almanya mürtecî sınıflarının sukutundan sonra, burjuvaziye karşı mücadele bilâteehhür başlamalıdır.

77 – Komünistlerin nazar-ı dikkatini celb edecek bilhassa Almanya'dır. Almanya bir burjuva inkılâbının arifesindedir. Almanya bu inkılâbı, ne İngiltere'nin 17. asırda, ne de Fransa'nın 18. asırda tasavvur bile etmedikleri bir derecede inkişaf etmiş bir Avrupa medeniyeti ve bir proletarya sınıfı muvacehesinde vukua getirecektir. Alman burjuva inkılâbı, bizzarure ve şüphesiz bir proletarya inkılâbının ilk mukaddimesi olacaktır.

78 – Bir kelime ile komünistler, her memlekette, mevcut içtimaî ve siyasi hale karşı olan tekmil inkılâbî hareketlere yardım edeceklerdir.

Bütün bu hareketlerde, ön saflara koyacakları mesele, komünistler için esaslı olan mesele, mülkiyet meselesidir. Hatta bu mesele hakkında müzakere henüz kat'i bir tarzda başlamamış olsa bile hakikat böyledir.

Nihayet, bu tarzda, komünistler, her memleketin demokrat partileri arasında ittifak ve itilafa çalışacaklardır. [1]

Komünistler, fikirlerini ve tasavvurlarını saklamayı kendilerine yakıştırmazlar. Açıkça ilân ederler ki gayeleri ancak ve ancak ananevi bütün nizam-ı içtimaiyenin şiddetle devrilmesiyle tahakkuk edecektir. Bir komünist inkılâbı ihtimali karşısında titremek hâkim sınıflara düşer. Bu işte zincirlerinden başka, proleterlerin kayıp edecek bir

şeyleri yoktur ve bu suretle bütün bir âlem kazanmış olacaklardır.

Bütün dünya işçileri birleşiniz!

[1] O zaman Fransa'da Demokrat Sosyalist ismini taşıyan fırka-i siyasiyede, "Ledru Rolen'in", edebiyatta "Lui Blan'ın" temsil ettiği fırka idi. Hal-i hazır Almanya'nın demokratik sosyalizminden dağlar kadar farklı idi. [F. Engels'in notu]

İhtar:

27. sahifede 41. maddenin nihayetinde noksan kalıp ilâvesi icab eder:

Mülkiyet-i şahsiyeyi ilga etmek istediğimizden dolayı bizi muaheze ediyorsunuz. Fakat mevcut cemiyetinizde mülkiyet-i şahsiye cemiyet âzalarının onda dokuzu için zaten ilga edilmiştir. Bu mülkiyeti kabil kılan esasen efradın onda dokuzunun hakk-ı tasarruftan mahrumiyetidir. Şu halde sizin bize ilgası tasavvurunu isnad ettiğiniz öyle bir mülkiyettir ki cemiyet âzasının ekseriyet-i mutlakasının her türlü varlıktan mahrum yaşaması zaruretini tevlid ediyor.

SÖZLÜKÇE

A

Acaib: Garip şeyler, harikalar, acibeler.
Âhar: Başka, diğer.
Ahrarane: Serbestçe.
Akamet: Neticesizlik, kısırlık.
Akîm: Başarısız, verimsiz.
Aks: Yansıma.
Aksül'amel: Tepki.
Alât: Âletler.
Ameliyat: Ameller, işler.
Amil: Yönetici, üretici.
Angarya: Ücretsiz iş.
Asilzadegân: Asilzadeler.
Asûde: Sakin, huzurlu.
Atıfet: Koruma, esirgeme.
Atîk: Eski, güzel, soylu.
Ayan: Senatörler.

B

Bağteten: Aniden.
Bakaya: Artıklar, fazlalıklar.
Bedihî: Aşikâr, açık.
Beledî: Yerli.
Belîğ: Tam.
Bidayet: Başlangıç.
Bilâtefrik: Ayırmadan.

C

Cerbeze: Aldatıcı sözlerle saklama.
Cesîm: Büyük, önemli.
Cevelan etmek: Dolaşmak.
Cezri: Köklü, katî.
Cezri: Radikal.
Cidal: Kavga, muharebe.
Cihanşümûl: Evrensel.

D

Da'i: Sebep olan, davet eden.
Dairen madar: Tüm etrafında.
Denaet: Zillet, kötü mizaç.
Derakab: Hemen sonra, anında, arkasından.
Dun: Aşağı.
Dürüş: Kabalık, sertlik.

E

Edyan-ı kadime: Eski dinler.
Ef'al: Fiiller.
Ehl-i Salîb: Haçlı Seferi.
Ehram: Piramit.
Ehveniyet: Ucuzluk.
Ensal: Nesiller.
Etba: Hizmetkârlar.
Ezmine: Zamanlar.

F

Faikiyet: Üstünlük.
Fart: Aşırı.
Fek etmek: Koparmak, ayırmak.
Fıkdan: Yokluk.

H

Hâdim: Hizmet eden
Hazf etme: Yok etmek, aradan çıkarmak.
Hak etmek: Kazımak, oymak, silmek.
Hakaik: Hakikatler.
Hâlât: Hâletler, durumlar.
Haleldar: Yara almış.
Hali: Geri.
Halk etmek: Kurmak.
Harabi: Fakirlik.
Hars: Sahip olmak.
Harz: Korumak.
Havâs ve avâm: Soylular ve halk.
Hazf etmek: Yok etmek, ortadan kaldırmak.
Heyet-i mecmuası: Bütün olarak.
Hicv: Alay.
Hiras: Korku.
Hodbinlik: Bencillik.
Hukukşinas: Hukukçu.
Husuf: Gölgelemek, ay tutulması.
Huşunet: Sertlik, kabalık.

I

Iskat etmek: Düşürmek, yok etmek.
İztirar: İhtiyaç, mecburiyet.

İ

İbda': Yaratmak.
İcbar etmek: Zorlamak.
İctinab: Çekinme, sakınma.
İhraz eylemek: Erişmek, kazanmak.
İhtilâtât: Sosyal ilişkiler, karışıklık.
İktiza etmek: Lâzım gelmek.
İliga etmek: Ortadan kaldırmak.
İlika etmek: İlham etmek.
İnfirad: Yalnız kalma.
İnfisah: Çözülme, durmak.
İnhidam etmek: Çökmek, yıkılmak.
İnhilâl: Çözülüp ayrılma, dağılma.
İnhisar: Tek bir şeye, kişiye hasır olmak.
İnsiyakî: İçgüdüsel.
İnşıab etmek: Ayrılmak, dal budak vermek.
İntac eylemek: Sonuçlanmak.
İrae etmek: Göstermek.
İras etmek: Sebep olmak.
İrca edilmek: Geri gönderilmek, döndürülmek.
İrca etmek: Düşürmek, azaltmak.
İsal etmek: Vasil etmek.
İstiare: Metafor.
İstihale: Değişim, dönüşüm.
İstihlâk Kullanmak.
İstihlâs: Kurtulma.
İstizam etmek: Lüzumlu olmak, gerektirmek.
İstimal: Kullanmak.
İşba' edilmek: Doyurulmak.
İşkâl etmek Zorlaştırmak.
İta etmek: Vermek, bahşetmek.
İtikad: İnanç.
İttisa: Yayılmak.

K

Kahtlık: Kıtılık, kuraklık.
Kaim olmak: Var olmak, bağımlı olmak.
Kalb: Değişim, dönüşüm.
Kalbgâh: Canevi.
Kavanin: Kanunlar.
Kurun-ı ahire: Yeniçağ.
Kurun-i vusta: Orta çağ.

L

Lâyetegayyer: Değişmez, bozulmaz.

M

Mafevkinde: Üstünde.
Mağşuş: Katışıklı.
Mahlût: Karışım.
Makûs: Ters.
Malumâtfüruşane: Bilgiçlik taslayan.
Mebadi: Mebdeler(başlangıç, ana kural).
Mebhas: Kısım.
Melce: Sığınılacak yer.
Memat: Ölüm.
Memlûk: Esir.
Menfur: Sevilmeyen.
Merâtib: Mertebeler.
Mesabe: Durum.
Meskenet: Fakirlik, tembellik.
Mevadd-ı ibtidaiye: Ham maddeler.
Mevce: Dalga.
Mevkibler: Kafil, alay.
Mezc: Katmak.
Mihanikî: Mekanik.
Mizah: Şaka.
Muaheze etmek: Eleştirmek.
Mufarik/Müfarık: Ayrılan.
Mufassal: Detaylı, tafsilatlı.
Muharrib: Yıkan, tahrip eden.
Muhasım: Hasım olan.
Muhayyir-ül ukûl: Çok şaşırtıcı.
Muhtel: Yaralanmış.
Muhtelit: Karışık, karmaşık.
Muslihane: Barışçı, arabulucu.
Muta: İtaat olunan.
Mu'ta: Verilen.
Muvacehesinde: Karşısında.
Muzaaf: İki taraflı, çifte.
Muzaheret etmek: Yardım etmek, desteklemek.
Mübadelât: Değişme.
Mübtezel: Ortaya düşmüş, adi.
Mücerred: Yalnız, tek.
Müctemian: Topluca.
Mümanaat: Engelleme, önleme.
Mümeyyiz: Ayıran, belirleyen.
Münaferet: Karşılıklı nefret.
Münakalat: Taşımalar, ulaştırmalar.
Münba'is: Sebep olan, sonuç veren.
Müncer olmak: Çekilmek, sonuçlanmak, bir tarafa çekilmek.
Münhezim olmak: Hezimete uğramak.
Münkalib: Değişmiş, dönüşmüş.
Müntesib: Bağlı, alâkalı.
Mürailik: İki yüzlülük.

Müsavat: Eşitlik.
Müstebidâne: Despotça.
Müşabih: Benzer.
Müteahhir: Yeni, modern.
Müteallik: Alâkalı.
Müteehhil: Evli.
Mütehalif: Birbirine muhalif, birbirine uymayan.
Mütekabilen: Karşılıklı olarak.
Mütemerkiz: Merkezileşmiş, toplanmış.
Müterafık: Refakat eden, bir arada, karışık.
Müterakki: İlerlemiş olan.
Mütesaviyen: Eşit olarak.
Mütevaziyen: Paralel.
Müttehid: Bağlaşık.
Müzaheret etmek: Yardım etmek, korumak.
Müzic: Şikâyetçi, rahatsız edici.

N

Nebatî: Bitkisel.
Nesc: Dokuma.
Neşet etmek: Ortaya çıkmak, büyümek.
Nez' etmek: Çekip almak.
Nihayetünnihaye: En sonunda.
Nikab: Maske, peçe.
Nikbin: İyimser.

R

Râm etmek: Boyun eğmek.
Ra'se: Titreme.
Recüliyet: Erkeklik, ergenlik.
Riyazet: Disiplin.
Riyazet: Nefsi disiplin.
Ruy: Yüz.

S

Sabitkadem: Sözünde duran.
Safahat: Safhalar.
Salâbet: Sağlamlık, güçlülük.
Saldide: Yaşlı, ihtiyar.
Sâlih: Uygun.
Sarahaten: Sarih olarak.
Sıyanet etmek: Korumak.
Suhulet: Kolaylık.
Süfli: Aşağı.

Ş

Şe'nileştirilmek: Gerçekleştirilmek.
Şe'niyet: Gerçeklik.

T

Taaccüb: Şaşma, hayret.
Taayyüş: Yaşamak, geçinmek.
Tağyir etmek: Değiştirmek.
Tahavvül: Değişim, dönüşüm.
Tahmîl etmek: Yükleme.
Tahrikât: Kışkırtma.
Takaddüm etmek: İleri geçmek, önde bulunmak.
Takallübât: Değişiklikler, devrimler.
Taksim-i amâl: İş bölümü.
Talâkat: Selaset.
Tali: Talih, kader, baht.

Tard etmek: Uzaklaştırmak, kovmak.
Tecessüm ettirmek: Cisimleşmek, göze görünmek.
Tedricen: Yavaş yavaş, azar azar.
Tefe'ül: İyi dua.
Tefevvuk: Üstünlük.
Tehalüf etmek: Farklılaşmak.
Teksîf: Toplamak.
Telâkkiyât: Telâkkiler(görüş ve anlayış).
Telehhüf etmek: Mahzun olmak, ah çekmek.
Telif-i beyn etmek: Arabulmak.
Temerküz: Merkezde toplamak.
Temevvucat: Dalgalanmalar.
Temyiz: Ayırmak, geri çevirmek.
Tenakus etmek: Azalmak, düşmek.
Tenâkus etmek: Azalmak.
Tenakuz: Sözün birbirini tutmaması, çelişki.
Tenbih: Göz açtırmak.
Tenevvü: Çeşitlilik.
Tenkis etmek: Azaltmak.
Teraküm ettirmek: Biriktirmek, toplamak.
Terbiyevî: Eğitimsel, pedagojik.
Terekküb etmek: Birleşmek, karışmak, oluşmak.
Tesanüd: Yardımlaşma, dayanışma.
Teshil etmek: Kolaylaştırmak.
Tesri etmek: Hızlandırmak.
Teşevvuk: İstekli.
Teşrîh etmek:Açıklamak

Tetabuk etmek: Uymak, uygun düşmek.
Tev'em: Benzer, ikiz.
Tevakkufsuz: Durmadan.
Tevehhüs: Dikkatli çalışma.
Te vessü: Genişleme, yayılma.
Tevfik: Uygun düşmek.
Tevfikân: Uygun olarak.
Tezebzüb: Karışıklık, kararsızlık, dalgalanma.
Tezyid: Artmak, çoğalmak.
Tilmiz: Disipl, çirak, talebe.

U

Ulya: Yüce.
Uzin [fr:Usine]: Fabrika.

Ü

Ümniye: Dilek, istek, arzu.

V

Vabeste: Bağlı, bağımlı.
Vakayi: Olaylar.
Varid olmak: Gelmek, ulaşmak.
Vaz etmek: Belirlemek, koymak.
Velûd:Üretken

Z

Zadegânlık: Aristokrasi, doğuştan soyluluk.
Zail olmak: Yok olmak, geçmiş.